

W

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 620.

ASIA: _____

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 01.

V. a. asioinhoitaja Pohjanpelto.

2/1-43.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

n:o 1/1.

Lisboassa 2 p. tammikuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
5	185	Sal 43
16/1-43	-	-
5	20	

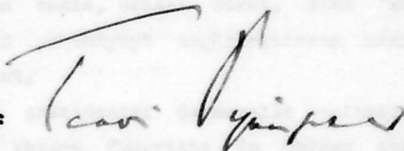
Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavasti raporttini n:o 1:

Keskustelu Japanin uuden lähettilään kanssa.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

V.s. Asiasoihoitaja:

Herra Ulkoasiainministeri

R. Wittig.

HELSINKI.

L i s b o a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 1.

Lisboa ssa 2 p:nä tammi kuuta 1943.

Asia: Keskustelu Japanin uuden lähetti-
lään kanssa.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
5 185 Sal 43
16/1-43
5 C 20

Vuoden viimeisenä päivänä Japanin uusi lähetti-läs Morishima tuli ensi käynnille luokseni. Hän toimi aikaisemmin puolitoista vuotta Japanin pääkonsulina New Yorkissa ja samanverran lähetystöneuvoksena ja asiainhoitajana Washingtonissa. Oltuaan puolisen vuotta internoituna Whitesulphur Springissa hän saapui tänne syyskuussa Rio de Janeiron ja Lourenco Marquesin kautta. Hänen edeltäjänsä ministeri Chiba, joka Lisboassa nautti poikkeuksellisen suurta arvonantoa, siirtyi 21/10 Vichy'hin toiseksi mieheksi Japanin suurlähettilään jälkeen. Osaksi tapahtui siirto Chiban huonon terveyden takia, osaksi siksi, että "Euroopan ikkunaan" haluttiin mies, joka on perehtynyt anglosaksiseen maailmaan. Chiba on latinalaisittain orientoitunut.

Uusi lähetti-läs esitti presidentti Carmonalle valtakirjansa vasta 16/12. Tapaus oli kytketty yhteen Timorista jo Chiban aikana alkaneitten neuvottelujen kanssa. Nimenomaan Portugalin taholta alunperin toivottiin, että neuvottelujen päättyminen ja valtakirjan esittäminen tapahtuisivat samanaikaisesti, mutta kun edellinen pitkittyi haluttiin suuremman huomion estämiseksi saada jo sinänsä pitkälle venynyt valtakirjajuttu pois päiväjärjestyksestä. Samalla tahdottiin puhuteltavani mukaan johtaa maan yleinen mielipide käsitykseen kuin sujuisivat neuvottelut suotuisasti.

Jotta niin ei ole asianlaista, antoi ministeri Morishima selvästi ymmärtää, joskin hän oletti ennen pitkää päästävän yksimielisyyteen. Syrjähuomautuksena lisäksi, etten ihmettele ajan kulumista, kun päättämättömät portugalilaiset ja tämä kynnillinen japanilainen istuvat yhdessä.

Joskaan ministeri Morishima ei halunnut antaa neuvottelu-

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n .

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi .....ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

asteella olevista kysymyksistä tarkempia tietoja, olin ymmärtävinäni, että Portugalin taholta toivottiin lähinnä suorien liikenne- ja postiyhteyksien palauttamista Timorin kanssa sekä lupaa saada lähettää portugalilainen upseeri Macaosta (Portugalin siirtomaa Kiinan etelärannikolla) Timoriin tilannetta seuraamaan ja siitä hallitukselle raportoimaan. Mitä nimenomaan yhteyksiin emämaan ja saaren välillä tulee, tapahtuu kaikki Tokion välityksellä, mihin asiointilaan täällä ollaan erittäin tyytymättömiä. Sen sijaan olin käsittävinäni, että Portugalin hallitus oli tyytyväinen Japanin hallituksen Timorin miehityksen yhteydessä antamaan vakuutukseen miehitysjoukkojen poistamisesta saaren portugalilaisesta osasta sodan päätyttyä.

Japanin taholta on neuvotteluissa esitetty vaatimus "vihamielisen toiminnan lopettamisesta" miehitysjoukkoja vastaan. Kertojäni välitti portugalilaisen kuvernöörin sekä alaisensa virkamiehistön olevan englantilaisystävällisiä. Heidän johdolla tai ainakin tietien tapahtui tekoja, jotka ovat tähdättyjä miehitysjoukkojen henkeä ja turvallisuutta vastaan.

Neuvottelutaktiikka kuuluu myös olevan asianosaisilla erilainen. Portugalilaiset halusivat yhden kysymyksen käsittelyä ja ratkaisua kerrallaan, kun taas japanilaiset vaativat kaikkien erimielisyyksien yhtäaikaista ratkaisua. Ministeri Morishima lisäsi, että hänellä ei ole mitään kiirettä ja että hän puolestaan tulee jyrkästi pitämään kiinni kannastaan.

Toivon saavani aikanaan tilaisuuden palata asiaan, kun neuvottelupuolet ovat päässeet sovintoon.

Muuten totesi ministeri Morishima, että Tojon äskeinen puhe oli vain yleiskatsauksen luominen sotänäyttämölle, eikä merkitsisi uusien laajojen operatioiden alkua, kuten eräillä tahoilla tietyissä tarkoituksessa tahdotaan uskotella; että sinnikkäästi puolustautuvat japanilaiset pystyvät hänen käsityksensä mukaan pitämään Bunan hallussa; että Timor on varustautunut vastaanottamaan Curtinin joulukuun alussa toittotaman anglosaksien tulevan hyökkäyksen; että Vladivostokin kautta ei Neuvostoliitto tietävästi saa materiaalitöitä; ja että Japanin Neuvostoliiton tähänastisissa suhteissa ei ole odotettavissa muutosta.

V.a. Asiainhoitaja:

Teiji Tani

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 20.

ASIA: _____

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 2.

V.a. asiainhoitaja Pohjanpelto.

2/1-43.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

n:o 35/5.

Lisboassa 21 p. tammikuuta 1943.

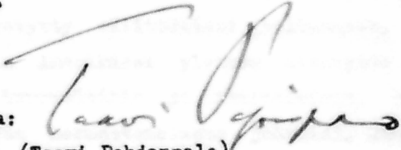
ULKOASIAINMINISTERIÖ		
n:o 8/186 Sal. 43		
1/2-43	N:o -	L.H.L. -
5	COACTO	AS
	C20	

Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavasti raporttini n° 2:
Japanin lähettilään käsityksiä tilanteesta.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisten kunnioitukseni vakuutus.

V.a.s. Asiahoidtaja:

(Taavi Pohjanpalo)

Herra Ulkoasiainministeri

R. Wittig,

HELSINKI.

L i s b o a SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAFORTTI n:o 2.

Lisboassa 21 p:nä tammi kuuta 19 43.

Asia: Japanin lähettilään käsityksiä
tilanteesta.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
8/186 Pal		43
1/2-43	No -	Litt.
5	COASTO	AS
	(20)	

Kävin Espanjasta palattuani tänään vastavierailulla Japanin uuden lähettilään Morishiman luona,

Hän kertoi puolestaan olleensa juuri Madridissa, jossa Japanin suurlähettiläs oli hänelle käsityksensä lausunut, että Espanjassa vallitsisi tietystä määrin hermostuneisuutta liittoutuneitten hyökkäysaikeita kohtaan ei niinkään paljon Espanjan emämaata kuin sen oaiistuksia vastaan pohjois-Afrikassa. Morishima selitti toisen rintaman epäonnistuneen Afrikassa, koska Tunisiaa ei pystytty välittömästi valtaamaan, kuten suunnitelmiin kuului. Siksi etenkin Amerikassa yleinen mielipide joka siellä ei ole vailla vaikutusta kenraaleihin ja amiraaleihin, vaatii rintaman laajentamista, josta Espanjan hermostuneisuus johtuisi. Minulle ei kuulu Espanjan olojen arviointi, joten olen vain halunnut kerrata kuulemiani.

Tunisian suhteen kertoi Morishima, että hän oli juuri tavannut Saksan ja Japanin tšekäläiset lähettiläät, jotka olivat olleet vakuuttuneita siitä, että saksalaiset kykenisivät puolustautumaan Tunisiassa ja pitämään sen hallussaan. Tämä sotii saksalaiselta taholta aikaisemmin kuulemiani käsityksiä vastaan, joiden mukaan Tunisia olisi etuvartiopaikka, josta ennenpikkä on luovuttava. Morishima jatkoi, että Rommel ilmeisesti vetäytyy italialaisia myöten Tripolitaniasta tukemaan Tunisian puolustusta. Se ei olisikaan kummeksuttavaa, koska huoltoyhteys Bisertaan on niin verrattomasti helpompi kuin Tripolikeeseen.

Liittoutuneitten välisiä erimielisyyksiä pohjois-Afrikassa Morishima piti vaikeasti sovitettavina. Ennen kaikkea hän sanoi olevan ilmeistä, että Amerika haluaa järjestää siellä siviilihallinnon, johon de Gaullen kannattajia ei oteta, kun taas toisaalta Englanti ymmärret-

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n .

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

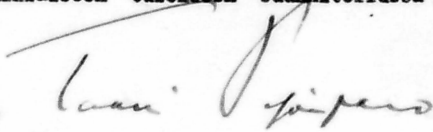
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tävästi pitää kiinni de Gaullesta. Lisäksi Englanti kyllä tietää, mi-
hin Amerikka pyrki pohjois-Afrikassa, mikä ei ole omiansa sammutta-
maan epäsopua yhteisessä asunnossa. Paljon tulee riippumaan siitä, pää-
sevätkö Giraud ja de Gaulle jonkinlaiseen tulokseen suunnitellussa
kohtauksessa.

V.a. Asianhoitaja:

(Taavi Pohjanpalo.)

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 620.

ASIA: _____

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 3.

V. a. asioinhoitaja Pohjanpalo.

29/1-43.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Lisboassa 30 p. tammikuuta 1943.

N° 52/4.

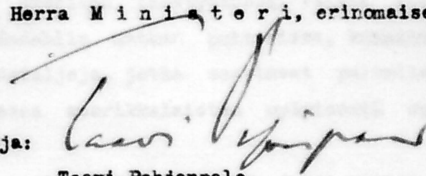
9	186 Sal	43
13/2-43	-	-
5	Cl ₂	

Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavasti raporttini n:o 3:
Sotilasasiamies Gröndahlin matka U.S.A:han.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen
kunnioitukseni vakuutus.

V.a.Asiainhoitaja:

Taavi Pohjanpalo.

Herra Ulkoasiainministeri

R. Wittin g,

HELSINKI.

L i s b o a SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 3.

Lisboa ssa 29 p:nä tammi kuuta 19 43.

Asia: Sotilasasiamies H. Gröndahlin

matka U.S.A:han.

9 186 Sal 43
13/2 -43
5 C 20

Kuten jo olin ehtinyt Ministeriölle tiedottaa, suhtautuivat Amerikan tšekiläisen lähetystön virkamiehet erittäin suopeasti tiedusteluuni Clipper-paikan varaamisesta komentaja Gröndahlille luvaten hänelle etuoikeutetun sijan "Suomen hallituksen edustajana."

Komentaja Gröndahlin saavuttua 25/1 Lisboaan kävimme seuraavana päivänä kolmen virkamiehen luona Amerikan lähetystössä. Vaikka keskustelumme liikkui pääasiassa hra Gröndahlin matkan puitteissa, kannattaa mielestäni panna paperille muutamia detaljeja, jotka saattavat palvella vähäisenä lisänä kokonaiskuvan luomisessa amerikkalaisten nykyisestä suhtautumisesta maahanamme.

Ensimmäiseksi kävimme pääkonsuli Nunnin luona, joka hoitaa Clipper-asiat. Yllätyksemme oli melkoinen, kun hän ilmoitti hra Gröndahlin voivan matkustaa ensimmäisellä Clipperillä 2 - 3 päivän sisällä, vaikka juuri ennen hra Gröndahlin tuloa olin toiselta taholta kuullut, että hän joutuisi odottamaan ainakin 2 viikkoa Lisboassa, kun ei ehtinyt ajoissa tänne. Pääkonsuli Nunn lisäsi, että hän antaa hra Gröndahlille numero "3":n, joka takaa suoran pääsyn odotuksetta Afrikassa, Brasiliassa, Trinidadissa tai Bermudassa. "1" ja "2" numeroita annetaan ymmärtääkseni vain erittäin tärkeille henkilöille.

Toinen vierailumme kohde oli meriasiamies komentajakapteeni Demarest. Tunnen hänet aikaisemmista keskusteluistamme hartaaksi Suomen ihailijaksi. Hän lausui kohta ylistäviä sanoja maastamme vakuuttaen Suomen nauttivan suuria sympatioja amerikkalaisten keskuudessa. Tällöin hän alleviivasi noudattamaamme demokraattista linjaa sekä sanoi velamaksamme tehneen unohtumattoman vaikutuksen Amerikan kansaan leikkillisesti lisäten, ettei pidä luulla sentään amerikkalaisten mittavaan kaikkea rahalla.

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n .

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi .....ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Saimme Mr. Demarestin väärentämättömästä Suomi-ystävyydestä ohimennen pikku näytteen. Hän huomautti "meidän" (tarkoittaen itseään ja joitakin lähetystönsä virkatovereita) suurella helpotuksella havainneen Cordell Hullin lausunnosta, että ministeri Schoenfeld palaa Suomeen. Hän pyysi sihteerinsä tuumaan lähetystönsä sisäisen buljettiin, josta luki meille asianomaisen kohdan. Huomasin sen olleen merkityn punaisella värikynällä!

Toisena sangen rohkaisevan seikkana Suomen ja Yhdysvaltojen suhteissa piti Mr. Demarest sitä, että hänen hallituksensa on antanut suostumuksensa hra Gröndahlin nimitykselle. Kun hän nimenomaan pyysi kääntymään puoleensa, jos meillä olisi mitään vaikeuksia hra Gröndahlin matkan suhteen, sanoimme, että jos safe-conductin saanti englantilaisilta ei ajoissa näyttäisi järjestyvän (Mr. Nunn oli viittaillut joihinkin vaikeuksiin) rohkenemme turvautua hänen apuunsa. Kahteenkin otteeseen Mr. Demarest lausui tällöin, että englantilaiset ovat "sticky at times". Kun Yhdysvaltojen hallitus nimenomaan toivoo hra Gröndahlin saapumista Washingtoniin, emme me, jatkoi Mr. Demarest, tule sallimaan viivyttelyä, vaan on safe-conductin viipymättä järjestettävä.

Lopuksi kävimme lähetystösihteerin Boswellin luona, jonka kanssa asian olin pannut viireille. Mr. Boswell, joka aikaisemmassa kirjeessään minulle oli maininnut huolehtivansa safe-conductista, huomautti, että englantilaiset tahtovat nyt, että "viisumia", joka kyllä on selvä, anotaan Suomen suojavaltion edustuston välityksellä. Hän lisäsi, ettei sanonut haluavansa ruveta vastustamaan englantilaisten muodollisuutta ~~maan~~, mutta jos mitään vitkastelua englantilaisten taholla esiintyisi, tulisi hra Gröndahlin passi toimittaa hänelle, jolloin hän kyllä viipymättä vaatisi "viisumin". Vastasin Mr. Boswellille, että mielihyvin teen safe-conduct-pyyynnön Ruotsin lähetystön välityksellä ja että uskon asian kyllä siten selviävän.

Ruotsin lähetystön välityksellä kävikin sitten ilmi, että hra Gröndahlille oli myönnetty tavallinen viisumi (ei dipl. viisumia), eikä safe-conduct, kuten olin olettanut Ministeriöltä ja Amerikan lähetystöltä saamieni tietojen perusteella. Safe-conductin sen sijaan antoi Amerikan lähetystö, jonka sisällön harvinaisuutensa vuoksi lainaan tähän kokonaisuudessaan:

"The subject of this safe-conduct, Commander Helger Gröndahl, bearer of Diplomatic Passport n:o 1, issued at Helsinki on January 5, 1943 by the Finnish Ministry of Foreign Affairs,

is the accredited Finnish Military Attaché to the Government of the United States of America.

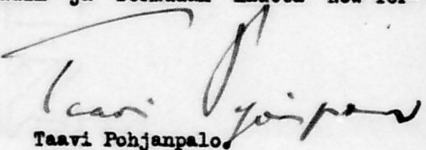
By order of the Secretary of State of the United States of America, Commander Gröndahl is to be permitted to pass freely without let or molestation on his voyage from Lisbon to the United States, via Pan American Airways.

This safe-conduct is valid until March 1, 1943."

Tulkoon vielä mainituksi, että komentaja Gröndahlin oli henkilökohtaisesti Ruotsin lähetystön avustajan kanssa käytävä Englannin suurlähetystössä, jossa hänen oli allekirjoitettava suurlähetystön tiedoksianto, että jos hänellä on mukanaan kuriiripostia, tulevat Englannin viranomaiset sen joka tapauksessa sensuroimaan.

Komentaja Gröndahl lensi Clipperillä 28/1 jouduttuaan siten odottamaan Lisboassa vain 3 päivää. Matka kestää 4 - 5 päivää, sillä Clipper lentää Gambian, Natalin, Trinidadin ja Bermudan kautta New Yorkiin.

V.a. Asianhoitaja:

Taavi Pohjanpalo.

U
ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 820.

ASIA:

Lisboassa olevan lähetystön raportti nro 4.

V. a. asiainhoitaja Pohjampalo.

1/2-43.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

n:o 62/17.

Lisboassa 1 p. helmikuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERIÖN
10/186 Sal 43
13/2-43 - LIIK -
5 C20

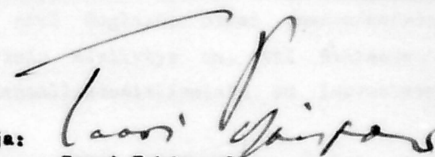
Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavasti raporttini n:o 4:

Kaksi kohtaa.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen
kunnioitukseni vakuutus.

V.a. Asiasuositaja:

Taavi Pohjanpelto.

Herra Ulkoasiainministeri

R. Wittling,

HELSINKI.

L i s b o a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 4.

Lisboa ssa 1 p:nä helmi kuuta 1943.

Asia: Kaksi kohtaa.

ULKOSAIAINMI
10 186 Sal 43
13/2-43 - -
5 C2

Olen jo aikaisemmin raportoinut täkäläisistä amerikkalaisista mielialoista (raporttini n:o 20, 18/6-42). Yhtäpitäväisesti sen kanssa sekä täydennyksenä sille kuulen yhä useamalta amerikkalaiselta taholta samaan suuntaan käyviä lausuntoja, jonka takia puolestani olen taipuvainen antamaan niille jonkinlaista reaalista arvoa yleisen tendenssin osoittajina.

Nämä lausunnot voi kiteyttää kahteen kohtaan:

1) Amerikka on määrättyä ajankohtana valmis rauhantekoon Saksan kanssa odottamatta välttämättä, että Englanti olisi samanaikaisesti halukas rauhasta neuvottelemaan. Tärkein edellytys on, että Saksassa tapahtuu suunnamuutos: Hitleristä ja kansallissosialismista on luovuttava. Saksan paloittelemista ei ajatella.

2) Amerikka ymmärtää bolshevismin vaaran, jonka vuoksi se ei voi sallia, että bolshevismi dominois rauhanjälkeisessä Euroopassa.

V.a.Asiahoitaja:

Taavi Pohjanpallo
Taavi Pohjanpallo.

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n .

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 620.

ASIA: _____

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 5.

V. s. asiantuntija Pohjanpalo.

1/2-43.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

n:o 66/20

Lisboa, 3 p. helmikuuta 1943.

15 186 Sal 43

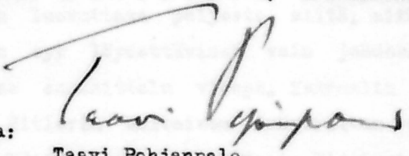
26/2-43	-	-
REKISTERI	OSASTO	ALUE
5.	820.	

Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavasti raporttini n:o 5:
Uusia ajatuksia.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen
kunnioitukseni vakuutus.

V.a.Asiaainnointaja:

Taavi Pohjanpalo.

Herra Ulkoasiainministeri

R. Wittig,

HEI SINKI.

Liisboa SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. 15 186 Sal. Salainen.

RAPORTTI n:o 5.

Lisboa ssa 1 p:nä helmi kuuta 1943.

Asia: Uusia ajatuksia.

ULKOASIAINMINISTERIÖ	
26/2-43	LIIT -
5.	OSASTO ASIA
	620.

Käydessäni Ministeriön salasähkeen nro C 3 johdosta Unkarin tšekäläisen lähettilään luona, josta jo Ministeriölle salasähkeitse tiedoitin, sain samalla tilaisuuden pitempään keskusteluun hänen kanssaan. Rajoitun tämän otsikon puitteissa vain seuraaviin huomioihin:

Ministeri Wodianer, joka ei liene erikoisen saksalaisystävällinen, lausui sängen suorasukaisesti mielipiteensä nykyisestä sotilaallisesta tilanteesta. Saksalla on maailman loistavin armeija, mutta sen sodanjohto, hän huomautti, on tehnyt suorastaan anteeksiantamattomia virheitä. Kun jo toiseen kertaan talvella on luovuttava paljosta siitä, mikä kesällä raskain uhrein on vallattu, on syy löydettävissä vain johdossa. Tällaiseen on intuitioon perustuva sodan suunnittelu vienyt. Kenraalin tulee olla ylimpänä sotaherrana, eikä Hitlerin kaltaisen inspiroivan neron. Ei edes vaatimattomimpia sodanpäämääriä, joihin kuuluivat Öljykenttien valtaus ja Volgan vesitien katkaiseminen, ole saavutettu. Sinänsä ei itärintaman nykytilanne ministeri Wodianerin mielestä ole vielä katastrofaalinen, mutta voi sellaiseksi kääntyä, jos venäläiset saavat Harkovin, Rostovia ei voitane pitää, eikä se olekaan elintärkeä, jos Kaukaasian tyhjennys ehditään suorittaa ja estyä siten toiselta Stalingradilta. Viimeainittua puhuteltavani kuvasi raskaimmaksi sotilaalliseksi tappioksi Venäjällä sitten Napoleenin päivien.

Tällaisessa tilanteessa ministeri Wodianer piti Saksan liittoutuneitten asemaa mitä epätydyttävimpänä. Saksa ei ole koskaan ottanut huomioon, mitä toivomuksia meillä pikku valtioilla voisi olla sodan johdossa, vaan on meidän armeijoja siirretty kuin tinasotilaita. Kun kaikki menee hyvin, on se tosin yhdentekevää, mutta vastoinkäymisten aikana on kohtuudella voitava vaatia, että Suomi, Unkari, Rumania ja Bulgaria, jotka edustavat 40 miljoonaa ihmistä, saavat toki äänensä kuua

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

luville. Yhtenä esimerkkinä hän mainitsi, että unkarilaisten sodanjohto, joka oli tietoinen noin 60 venäläisen divisioonan keskityksestä Voroneshin seuduille, ehdotti Saksan sodanjohdolle, että ajoissa vetäydyttäisiin ylivoiman tieltä. Tähän saatiin kieltävä vastaus, josta oli seurauksena, että unkarilaiset kärsivät 45,000 miehen tappion.

Ministeri Wodianer lanseeraakin ajatuksen, että Saksan allieorattujen tulisi perustaa jonkinlainen liitto liitossa, jotta voisivat osallistua keskusteluihin sodan kehityksestä, suunnittelusta ja päämääristä. Niistä varmaankaan nykyisin ei kukaan muu ole tietoinen kuin Saksa itse.

Ajatuksen alkuunpanijana voi ministeri Wodianerin mielestä olla vain Suomi. Jos Unkari tekisi tällaisia esityksiä, kertoisivat rumaniaalaiset siitä kohta saksalaisille merkitäkseen tililleen "gute Punkte." Yhtä epäilevästi suhtautuisi Unkari kaikkiin Rumanian taholta tuleviin ideoihin. Sen sijaan hän vakuutti, että Unkarin ulkoministeri samoin kuin esim. Bulgarian Boris-kuningas kallistaisivat mielihyvin tällaiselle suunnitelmalle korvaansa, mikäli aloitteentekijänä olisi suurta arvontoa kaikkialla nauttiva Suomi. Teillä on lisäksi, ministeri Wodianer jatkoi, Saksassa suurta kunnioitusta nauttiva persoonallisuus marsalkka Mannerheimissä, jollainen meiltä muilta puuttuu.

Puhuteltavani lisäsi, että viimeaikaiset tapahtumat ovat lisänneet itse kunkin "akselijäsenen" (mitä nimitystä hän käytti, minkä kyllä korjasin) merkitystä Saksalle, ja sitä olisi nyt käytettävä hyväksi. Hän painosti, että kaikkien ponnistelujen on tietenkin keskityttävä bolshevismia vastaan, että pikku valtojen keskinäiset ristiriidat (tarkoitetaan lähinnä Unkaria ja Rumaniaa) yhteisen suuremman vaaran hetkellä on unohdettava, mutta että korkeimmassa sodanjohdossa tulisi 40 miljoonaa ihmistä edustavan potentiaalin saada äänensä kuuluville.

Huomautin tähän, että Suomelle olisi erinomaisen vastenmielistä ryhtyä asiassa esityksiin, koska se näyttäisi rumalta ensimmäisen vakavamman vastoinkäymisen sattuessa Saksalle. Ministeri Wodianer vastasi vertauskuvallisesti, että lääkäri on kutsuttava, kun potilas on sairas. Hän myönsi, että aloite vaatii "courage" ja notkeaa diplomatiaa puoleltamme.

Lupasin hänelle tiedoittaa ajatuksestaan hallitukselleni.

V.a. Asiainhoitaja:

Taavi Pohjanpalo

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 620.

ASIA: _____

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 6.

V. a. asiantuntija Pohjanpalo.

1/2-43.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Lisboassa 3 p. helmikuuta 1943.

n:o 67/21.

UKKOASIAIN

11 186 Sal 43

15/2-43

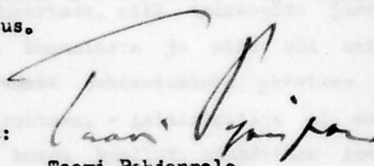
5 C20

Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavasti raporttini n:o 6:
Unkarin ja Rumanian suhteet.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisten kunnioitukseni vakuutus.

V.a. Asiamiehittäjä:

Taavi Pohjanpalo.

Herra Ulkoasiainministeri

R. Wittting.

HELSINKI.

L i s b o a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 6.

Lisboa ssa l p:nä helmi kuuta 1943.

11 186 Sal 43
15/2-43 - -

Asia: Unkarin ja Rumanian suhteet.

5 Clo

Unkarin lähettiläs Wodianer ehdotti minulle eilen ^{että} /vaaran uha-
tessa Eurooppaa Venäjän taholta Suomi voisi tehdä yhteisen edun nimessä
palveluksen ryhtymällä välittäjäksi Unkarin ja Rumanian keskeisissä suhteel
sa. Hetki olisi bolshevismin uhkan lisäksi otollinen siksi, että Unkari
ja Rumania ovat sattuman kautta joutuneet tunnustelun tekoon.

Tämä "Fühlungsname" tapahtui seuraavalla tavalla:

Horia Siman vangitsemisen johdosta Michael Antonescu kutsutti
Unkarin asiantuntijan luokseen, jolle lausui Rumanian hallituksen nimessä
kiitokset siitä, että Sima oli pidätetty Unkarissa, mikä toimenpide jar-
rutti sisäpoliittisen tilanteen kiristymistä Rumiassa ja mikä oli omi-
aan osoittamaan Unkarin hallituksen ymmärtävästä suhtautumista yhteisen
vaaran hetkellä Rumanian sisäisiä asioita kohtaan. - Asiantuntija oli asi-
asta ymmällään, kun ei ollut siitä mitään kotoa kuullut, sähköittäen An-
tonescun tervehdyksen kuitenkin hallitukselleen. Budapest vastasi, että Sima
ei tosin ollut pidätetty Unkarissa, vaan Italiassa vakuuttaen kuitenkin,
että Unkarin hallitus olisi puolestaan menetellyt Italian hallituksen ta-
voin. Tämän seattoi asiantuntija Antonescun tietoon. Kun asiantuntija oli
edelleen ymmällä, miksi Antonescu oli kutsuttanut hänet puhelleen, meni
hän Saksan suurlähettilään luo tiedustamaan, tunsiko hän asian todellisen
laidan. Vastaus oli kielteinen. Sen jälkeen hän kääntyi Italian suurlähet-
tilään puoleen, jolta kuuli, että tämä oli hallituksensa toimeksiannosta
tiedoittanut Siman vangitsemisesta Unkarissa. Kun asiantuntija huomautti, et-
tä vangitseminen oli tapahtunut Italiassa, suoritettiin suurlähetystössä
shifferin uudelleenavaus, jolloin todettiin, että shifferinnumeroissa oli
Italian ja Unkarin nimessä vain yksi eroavaisuus ja että erehdys oli
tapahtunut!

Sain ministeri Wodianerin puheesta sen käsityksen, että ky-

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n .

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi .....ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

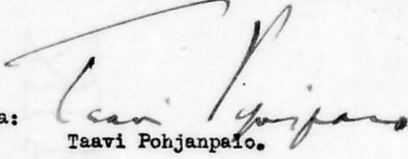
Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi-
tuksiin.

seessä on hänen henkilökohtainen ajatuksensa, mutta toiselta puolen hän lausui varman vakaumuksensa, että Budapestin lisäksi myös Bukarest suhtautuisi lähentämisyritykseen suopeasti. Välittäjänä voisi tulla ensi sijalla kyseeseen Suomi, koska se nauttii poikkeuksellista kunnicitusta ja koska pienenä valtiona sillä ei ole asian käsittelyssä suoranaista omaa etua.

Tapasin myöhemmin Unkarin lähetystösihteerin, joka niinkään otti asian puheeksi. Hän sanoi, että hetki on koittanut, jolloin Unkarin ja Rumanian tulee saavuttaa jonkinlainen modus vivendi "sentimentaaliossa riidassaan."

Alistan ylläolevan kunnicitavasti Suomen hallituksen harkittavaksi.

V.a. Asiamiehittäjä:

Taavi Pohjanpelto.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 820.

ASIA: _____

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 7.

V. a. asioinhoitaja Pohjanpelto.

2/2-43.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

n:o 6B/22.

Lisboa, 3 p. helmikuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
12 186 Sal 43
15/2-43 - -
5 C/10

Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavasti raporttini n:o 7:
Lisiä Jordanan käyntiin.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen
kunnioitukseni vakuutus.

V.a.Asiainhoitaja:

Taavi Pohjanpalo
Taavi Pohjanpalo.

Herra Ulkoasiainministeri

R. Wittling,

HELSINKI.

L i s b o a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 7.

Lisboassa 2 p:nä helmikuuta 1943.

12 186 Sal 43

15/2-43

Asia: Lisiä Jordanan käyntiin.

5. 10/10

Kuulin juuri mielenkiintoisia seikkoja, jotka antavat muuten vähän kuivahkoon Jordanan käyntiin hyvinkin rikasta poliittista väritystä.

Varmana väitetään, että Saksa oli keskittänyt joulukuun puoliväliin mennessä suuria voimia Ranskan - Espanjan rajalle. Eri lähteistä saadut tiedot vaihtelevat 40 - 60 divisioonan välillä. Päämaalina oli Gibraltar ja Eisenhowerin selustaan käynti. Espanjalaiset olivat joukkokeskityksistä ymmärrettävästi tietoisia. Kertojani sanoo kuitenkin Francon asettuneen yritykseen nähden kielteiselle kannalle, kun saksalaisten taholta oli tiedusteltu suhtautumistaan. Sen sijaan Franco kiireesti toimitti Jordanan Lisboaan, jossa yhdessä asiasta kiinnostuneen Salazarin kanssa annettiin aikaisemmin selostamani voimakas puolueettomuusjulistus sekä tieto iberisen blokin perustamisesta. Sitä vastoin on käynyt ilmi, että sotilassopimusta Lisboassa ei tehty, kuten tiettyillä tahoilla arveltiin (vrt. raporttiani n:o 21/42).

Se seikka, että saksalaisten aietta Espanjan suhteen ei toteutettu, ei johtune niinkään paljon Francon epävästä asenteesta kuin Venäjän marraskuussa aloitetun hyökkäyksen valtavasta taakasta, joka vaati joukkojen siirtämistä Pyreneiltä itärintamalle. Ellei Venäjän momentti olisi tullut ratkaisevaksi tekijäksi, on tuskin oletettavissa, että Franco olisi kauan jaksanut kestää saksalaisten painostusta. Joko luvalla tai luvatta olisi kaikei tällöin rynnistys Gibraltarista kohti aloitettu.

Kun aikanaan lähetin "amerikkalaisen raporttini" (N:o 20/42), en ottanut kovin vakavasti puhuteltävani viitettä, jonka mukaan amerikkalaisissa piireissä uncoiltiin pohjois-Afrikan maihinnousulle saksalaisten vastaiskua Ranskan miehityksen lisäksi Espanjalle. Nyt näyttää kuitenkin siltä kuin amerikkalaisilla olisi jo taannoin ollut tietoja saksalaisten

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n .

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriöille.

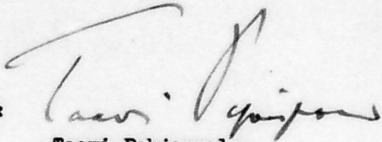
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

suunnitelmista.

Että näistä suunnitelmista on täytynyt kerta kaikkiaan lupaa, lienee päivän selvää.

V.a. Asiaintoimittaja:

Taavi Pohjanpelto.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: F.

OSASTO: 620.

ASIA: _____

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 8.

V.a. asiainhoitaja Pohjempala.

4/2-43.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o 74/26.

Lisboassa, 4 p. helmik. 1943.

16	186	Salo	13	43
26/2-43	-	-	-	-
5.	820.			

Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavasti raporttini n:o 8:
Syntipukki.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen
kunnioitukseni vakuutus.

V.a.Asiainhoitaja:

Taavi Pohjanpalo
Taavi Pohjanpalo.

Herra Ulkoasiainministeri

R. Wittig,

HELSINKI.

Lisboa SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. 16 186 Sal 43 Saldinen.

RAPORTTI n:o 8.

Lisboa ssa 4 p:nä helmi kuuta 19 43.

Asia: Syntipukki.

Kävin kiertosähkeen C 3 johdosta myös Rumanian lähettilään luona, joka mainitsi, että hän kylläkin oli kuullut Rumanialle tehdystä rauhantarjouksesta, mutta että omasta puolestaan piti sitä perättömänä. Samalla hän totesi, että näiltä rauhanhuhuilta vie kaiken todellisuuspohjan se, ettei Rumanialla, Unkarilla tai vaikkapa Suomellakaan olisi mitään mahdollisuuksia tehdä rauhaa.

Puheemme kääntäessä itärintamaan arvosteli ministeri Cadere unkarilaisen virkaveljensä tavoin Saksan sodanjohtoa, joskaan nimiä ei mainittu, kävi selväksi, mihin arvostelun kärki huipentui, Rumanialaisia ja unkarilaisia huolestuttavat raskaat tappiot, ja joskaan paniikkimieliala ei ole vallalla, ollaan ilmeisesti syntipukin jahdissa. Pöin vastoin ministeri Caderen vakaumus, että venäläiset eivät pysty Saksan armeijaa lyömään, tuntui sängen aidolta.

Yhteenvetona Saksan sodanjohtoa vastaan kohdistetusta arvostelusta mainittakoon, että sen olisi pitänyt keskittää kaikki voimat Stalingradia vastaan sekä lähteä vyöryttämään rintamaa Voroneshista ylöspäin. Sen sijaan Kaukaasia öljyineen olisi täytynyt jättää tulevaisuuteen, kunnes pohjoisempi rintama on turvattu.

Ministeri Cadere puuttui myös Saksan diplomatiaan, jonka leimasi kehnoksi. Wilhelmstrassea johtavat univormuihin vyötetyt herrat, hän sanoi, jotka ensin menettivät huonolla taktiikallaan pelin Ranskassa ja vastikään sekä Pyreneeitten/niemimaalla (Ibeerin blokki) että Turkissa, Myöskään ei ole pystytty estämään vihan alinomaista yltymistä kaikissa vallatuissa maissa.

Tunnustellakseni maaperää tiedustelin Rumanian ja Unkarin välisistä suhteista, luuliko ministeri Cadere, että tänä vaaran hetkenä voitaisiin löytää tilapäisratkaisua. Hän vastasi käsityksensä olevan, että un-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.....

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi.....ministeriölle.

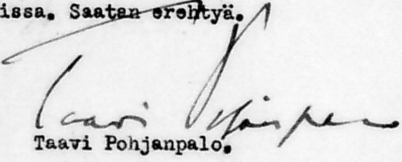
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustukseen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

karilaisten suurten vaatimusten johdosta sovintoon pääsy tuntuu teoreettiselta.

Lopuksi ministeri Cadere sanoi Rumanian panevan suurta painoa Suomen ystävyydelle, koska bolshevismin vastustamisessa meillä on yhteinen elintärkeä intressi. Kun hän myös tiedusteli, minkälaiset suhteet allekirjoittaneella oli amerikkalaisiin sekä mitä siltä taholta olinkuulut, sain sen vaikutelman kuin hakisi Rumania itselleen Suomesta puolestaanpuhujaa tulevissa rauhanneuvotteluissa. Saatan erehtyä.

V.a. Asiainhoitaja:

Taavi Pohjanpalo.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 820.

ASIA: _____

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 9.

V. a. asiantuntija Pohjanpalo.

6/2-43.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o 82/29.

17/186 Salt			Listossa 6 p. helmik. 1943.		
26/2-43	-	L.M.L.	-		
5.	820.				

Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavasti raporttini n:o 9:
Saksa ja rauha.

Vastaanottaksa, Herra Ministeri, erinomaisen
kunnioitukseni vakuutus.

V.a. Asiasoihoitaja:

Taan. Piipponen
Taavi Pohjanpalo.

Herra Ulkoasiainministeri

R. Wittig,

HELSINKI.

Lisboa SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. 17/186 Salainen. 93

RAPORTTI n:o 9.

Lisboa:ssa 6 p:nä helmi kuuta 1943.

Asia: Saksa ja rauha.

ULKOASIAINMINISTERIÖ	
26/2-43	OSASTO
5.	820.

Saksan tšekäläinen lähettäjä Hoyningen-Huene on balttilainen parooni, joka jo 9. vuotta toimii Lisboassa. Hän on ihmisenä erinomaista miellyttävä ja diplomaattina sekä etevä että työteliäs, nauttien arvontoa niin ystävien kuin vihollisten leirissä. Eräs Amerikan lähetystön virkamies lausui minulle kerran hänestä: "He is so smart that he's dangerous."

Ministeri Hoyningen-Huene on valtaisan lähetystönsä tukemana erittäin hyvin informoitu tšekäläisistä oloista. Minulla on ollut tapana käydä noin kerran kuussa hänen luonaan. Hän antaa aina suljettiin katsauksen tilanteeseen, mutta yksi "moite" minulla, samoin kuin muilla ystävävaltioiden edustajilla, on tehtävänä muuten niin moitteetonta paroonia kohtaan; hän on esityksessään ylen hiottu ja varovainen, eikä ota kuulijaansa uskotukseen tai ilmaise "raflaavia" tietoja.

Eilen tavannuksella käynnilläni tapahtui sentään poikkeus. Itärintamasta puhuessaan ministeri Hoyningen-Huene huomautti, että Churchillin, jota on pidettävä erittäin viisaana, on täytynt jo todeta bolshevismien todellinen vaara ei vain Euroopalle vaan Englannillekin, ja että kun saksalaiset keuhällä jälleen hyökkäävät, niin toivottavasti Englanti ymmärtää, että ^{tämä} olisi parasta tehdä rauha.

Mielestäni/ huomautus on aavistuksellinen osoittaen tendenssiä. Ainakaan puolestani en ole ennen kuullut tšekäläiseltä viralliselta saksalaiselta taholta kompromissiin tähtääviä lausuntoja, joskaan en hetkeäkään epäile, ettekö tällaisia ajatuksia olisi haudottu jo pitemmän aikaa.

Tapatutin jälleen myös joukon huhuja ministeri Hoyningen-Huenen luona. Niistä mainittakoon tässä kahdelta ministeriltä tietysti "varmana" kuulemani huhu (joista Ministeriöllekin reservatioin tiedoitin),

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

että amiraali Canaris olisi vastikään ollut täällä rauhantunusteluissa. Puhuteltavani vakuutti, että Canaris ei ole ollut Lisboassa ainakaan 3 kuukauteen.

Tiedusteluuni, katsottiinko Saksassa iberisen blokin kautta Espanjan loitonneen siitä, ei puhuteltavani vastannut suoraan myöntävästi. Hän huomautti, että Espanja ei ole perääntynyt vanhalta non-belligerent kannaltaan, mutta että muodostettuaan blokin Portugalin kanssa, joka on allianssissa Englannin kanssa, Espanjan voidaan katsoa joutuneen askeleen lähemmäksi Lisboan kautta Lontoota. Asian selvittäminen näin päin tuntuu minusta melko teoreettiselta konstruktiolta.

Adanan neuvottelut on ministeri Hoyningen-Huenen mukaan otettu Wilhelmstrassella rauhallisesti. Hän pani kaiken painon siihen, että ne tapahtuivat Churchillin esityksestä. Turkin ja Portugalin asema on sama: molemmat haluavat pysyä sodan ulkopuolella.

Portugalin osalta voin vain toistaa, että sen hartaasti noudattamaa puolueettomuutta vastaan ei pitäisi uhata vaaran miltään taholta. Päinvastoin voi sanoa aikaisemman jännityksen hälvenneen, kun toinen rintama perustettiin Afrikkaan.

Tunisian rintaman suhteen näytti ministeri Hoyningen-Huene tosiaan olevan toiveikas, kuten aikaisemmin olin kuullut Japanin lähettiläältä. Puhuteltavani ei pitänyt ihmeellisenä, vaikka akselijoukot ryhtyisivät vielä hyökkäämäänkin. Hyökkäyssuunta olisi nyt vain länsi.

Lopuksi viimeinen huhu, joka lienee selvinnyt tämän raportin saapessa Suomeen. Sanotaan Churchillin paluumatkalla tulevan neuvottelemaan Salazarin kanssa. Sinänsä se ei olisi merkillistä. Jos Churchill on neuvotellut Turkin puolueettomuuden vahvistamisesta, niin yhtä hyvin hän voi siitä keskustella Portugalinkin kanssa.

V.a. Asiainhoitaja:

Taavi Pohjanpalo
Taavi Pohjanpalo.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C20

ASIA: _____

Lisäosaan olevan lähetysten raportti n:o 10.

V.a. Asiamiehitys Polijaurale

15/21943.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

n:o 91/33.

Lisboassa 15 p. helmikuuta 1943.

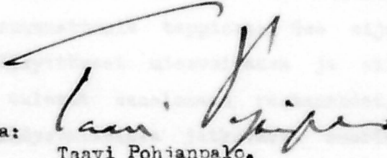
14/1986 lue. 43
23/2-43
5 C20

Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavimmin raporttini n:o 10:
Suomen asema.

Vastaanottaa, Herra Ministeri, erinomaisen
kunnioitukseni vakuutus.

V.s.Asiainhoitaja:

Taavi Pohjanpelto.

Herra Ulkoasiainministeri

R. Wittting,

HELSINKI.

L i s b o a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 10.

Lisboa:ssa 15 p:nä helmi kuuta 19 43. 14 186 lue. 43

Asia: Suomen asema.

23/2-43

5 090

Toissapäivänä oli luonani päivällisillä neljä henkilöä Amerikan lähetystöstä.

Illan kuluessa keskustelu siirtyi Suomen nykyiseen asemaan. Vieraani esittivät suunnilleen seuraavaa:

Enää ei ole epäilystäkään siitä, että yhdistyneet kansakunnat tulevat voittamaan sodan, Saksa on ohittanut voimainsa korkeimman kohdan ja samoin Venäjä on kärsinyt suunnattomia tappioita. Sen sijaan Englanti ja varsinkin Amerikka ovat säilyttäneet miesvoimansa ja niiden sotateollisuus on alati paisumassa. Ne tulevat sanelemaan rauhan ehdot. Suomen tulee muistaa tämä. Se nauttii Yhdysvalloissa jatkuvasti suuria sympatioita, koska velanmaksunsa takia sitä pidetään ainoana kunniallisena maana. Mutta toiselta puolen on syytä pitää mielessä, että ihmismuisti on huono. Mitä enemmän aikaa kuluu, sitä enemmän tapahtumat kietoutuvat toisiinsa ja vastaavasti sitä hatarammaksi käy ihmisten mielissä kuva Suomen talvisodan todellisesta luonteesta. Venäjän liittolaisuus ja sen arvokkaat palvelukset anglosakselle ovat omiaan käsityksiä sekoittamaan. Kun Amerikka ehdottomasti halua nähdä Suomen itsenäisyyden ja riippumattomuuden säilyvän, mikä ensi kädessä riippuu Suomen noudattamasta politiikasta, olisi välttämätöntä, että Suomi olisi "oikealla puolella." Samalla kun vieraani totesivat, että Suomen oli luonnollisesti valittava "kahdesta välttämättömästä pahasta" Saksa, he tiedustelivat, eikö erikoisrauhanteolla ollut mahdollisuuksia.

Selostin Suomen noudattamaa politiikkaa Tasavallan Presidentin puheiden puitteissa. Alleviivasin lisäksi erikoisesti kahta kohtaa: että Suomi ei ole pitkästi yli vuoteen suorittanut sotilaallisia hyökkäystoimia uhkaamatta myöskään Muurmanskin rautatietä; sekä että Suomen ei

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalle:

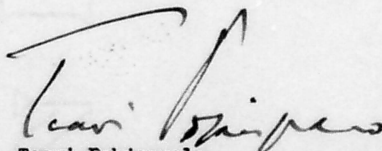
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

voi väittää olevan "väärällä puolella", koska Suomen taholta on johdonmukaisesti kiinnitetty huomiota siihen, että Suomella ei ole mitään tekemistä suurvaltojen välisen sodan kanssa vaan että se sota on puhdasta puolustussotaa Neuvostoliittoa vastaan. Niinpä Suomi ei ole akseliosakas (mikä kuulijoilleni näkyi olevan mieluisa uutuus. Sinänsä ei kummeksuttavaa, koskapa akselipiireissäkkin vallitsee epäselvyyttä.), vaan vain antikominerajäsen. Lausuin myöskin, että Suomi ei voi lopettaa puolustussotaansa, ennenkuin sille on annettu takeet Neuvostoliittoa vastaan. Lopuksi selostin nykyistä maantieteellistä asemaamme sekä riippuvaisuuttamme elintarvikkeiden ja monien muiden elintärkeiden tuotteiden saannissa Saksasta.

Lopputulos oli, että vieraani myösivät Suomen noudattaman politiikan oikeutuksen, koska tämänhetkisten olosuhteiden vallitessa muuta ei ollut tehtävissä. Niinikään he totesivat, että kun Amerikan taholta ei voida nykyvaiheessa antaa Suomen tarvitsemia garantioja, oli Suomen politiikalle jatkuvasti paras ohjenuora "inactivity".

Joskaan ylläoleva ei sisällä uutta, olen katsonut sen kertomisen raportin arvoiseksi, koska amerikkalaisilta tahoilta tulleille lausunnoille on annettava tavallista kantavampi merkitys. Keskustelu tapahtui mitä positiivisimmassa mielessä Suomen hyväksi, mutta sain sen vaikutelman kuin olisivat vieraani olleet huolissaan jostakin, jota eivät kuitenkaan ilmaisseet.

V.a. Asiainhoitaja:

Taavi Pohjanpalo.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 51

OSASTO: C20

ASIA: _____

Lisboassa oleva lähetystön raportti n:o 11.

V.a. Asiantuntija Poljanpala

24/2/1943

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Lisboassa 22 p. helmikuuta 1943.

n:o 103/35.

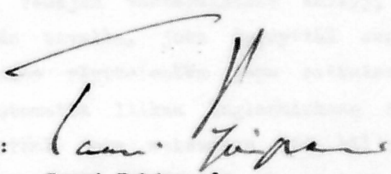
ULKOASIAINMINISTERIÖ		
18 187 h. 43		
5/3-43		
YHMA	CACTO	ASIA
5	C20	

Herra M i n i s t e r i,

Lähetän oheisena kunnioittavimmin raporttini n:o 11:
U.S.A:n sodan päämääristä.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, erinomaisen
kunnioitukseni vakuutus.

V.a.Asiainhoitaja:

Taavi Pohjanpalo.

Herra Ulkoasiainministeri

R. W i t t i n g,

HELSINKI.

L i s b o a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 11.

Lisboa ssa 22 p:nä helmi kuuta 1943.

Asia: U.S.A:n sodan päämääristä.

18 187 ka. 43
5/3-43
5. C20

ASIA

Sain jälleen eilen tilaisuuden golfpelin yhteydessä keskustella pitkästi erään amerikkalaisen virkaveljeni kanssa nykytilanteesta. Pääkohdiltaan kuulin seuraavaa:

U.S.A. tulee pitämään huolen siitä, että bolshevismi ei pääse määräämään rauhanpöydän ääressä Euroopan asioiden järjestelystä, koska Venäjän vaikutusvallan leviäminen merkitsisi katastroofia koko maailmalle, eikä palvelisi suinkaan U.S.A:n etuja. Päävastoin Amerikan intresseissä on, että voimakas Saksa Venäjän vastapainoksi säilyy, mutta sellainen Saksa, jonka olot järjestetään tavalla, joka tyydyttää sen elinintressit ja mahdollisuudet. U.S.A. tulee näyttämään jopa ratkaisevaa osaa Euroopan olojen järjestelyssä antamalla liikaa Englanninkaan sanella tahtonsa lukuun. U.S.A:lle tulee tämä sota maksamaan 250 biljoonaa dollaria. Se on pääasiassa sodan rahoittaja, joten sen on saatava myös jotain vastikkeeksi. Bolshevistinen sulkeutunut talousjärjestelmä alhaisin elintasoin ei ollenkaan vastaa U.S.A:n etuja.

U.S.A:n päävihollinen on Japani, joka on lyötävä. Ensin on kuitenkin päätetty nujertaa nazismi ja fasismi. Sen takia U.S.A. siirtää joukkojaan ensin Euroopan sotaan käyttämölle. Mutta näillä joukko-siirroilla on toinenkin tarkoitus. U.S.A:n täytyy olla kyllin voimakas rauhanpöydässä Venäjää vastaan. Tätä taustaa vastaan on katsottava myös sen kehittämää 10 miljoonan miehen armeijaa.

Venäjän ehtymätön voima on U.S.A:lle ja Englannille mitä suurin yllätys, sillä ne eivät ole toimittaneet aseita lainkaan siinä suhteessa, että se edellyttäisi tällaista sodan käyntiä. Näin ollen anglosaksien täytyykin vastaisissa asetoimituksissaan jo ruveta huomioimaan jonkinlainen tasapainon saavuttaminen Venäjän voimassa.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

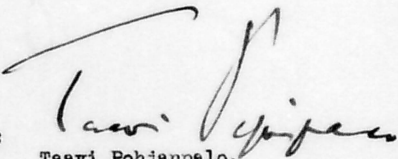
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Suuri varovaisuus on kuitenkin tarpeen, sillä Venäjää halutaan käyttää omiin tarkoituksiin niin kauan kuin mahdollista.

Suomesta puhuimme myös pitkästi. Puhuteltavani vahvisti ne jo eri yhteyksissä raportoinani seikat, että Suomen on mitä välttämättömintä ylläpitää suhteensa Amerikkaan. Jos näin tapahtuu, U.S.A. tulee kyllä pitämään huolen siitä, että Suomen itsenäisyys säilyy. Erikoisrauhasta puhuessamme puhuteltavani sanoi U.S.A:n hallituksen hyvin tuntevan nykyiset käytännölliset esteet sen toteuttamiselle, mutta, hän jatkoi, niin pian kuin olosuhteet on luotu tilanteelle, jolloin U.S.A. voi toimittaa leivän Suomelle, toivoo se Suomen irtautuvan sodasta. Merkki tihän kyllä annetaan.

V.a.Asiainhoitaja:

Taavi Pohjanpalo.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 620.

ASIA: _____

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 12.

Lähetystösihteeri Pohjanpelto.

2/3-43.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o 194/42.

20 187 Sal : 43 Salainen.

15/3-43

Lisboassa 4 p. maaliskuuta 1943.

NUMERO	OSASTO	TEKIJÄ
5.	820.	

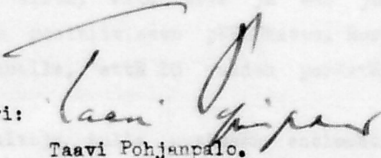
Herra Ministeri,

Lähetön cheisena kunnioittavimmin raporttini n:o 12:

Amerikan sotilasasiamiehen puheilla.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Lähetystösihteeri:

Taavi Pohjanpalo.

Herra Ulkoasiainministeri

R. Witting,

HELSINKI.

Lisboa SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. 20 187 Sal. Salainen.

RAPORTTI n:o 12.

Lisboa ssa 2 p:nä maalisk. kuuta 1943.

Asia: Amerikan sotilasasiamiehen puheilla.

Kävin tänään esittämässä majuri von Heartmanin Yhdysvaltojen täkäläiselle sotilasasiamiehelle everstiluutnantti Solborgille, jonka kanssa pitkästi keskustelimme nykyisestä tilanteesta.

Eversti Solborg huomautti, että toinen maailmansota pöin-vastoin kuin edellinen, on aikaansaanut Amerikan yhteiskuntaelämässä mu-l-listuksen (upheaval) ja tällä kertaa Amerikka ei sodan päätyttyä tule vetäytymään kuoreensa, vaan huolehtimaan siitä, että sota ja sen jälkei-nen olojen järjestely Euroopassa viedään positiiviseen päätöskseen. Euroopan asioita ei enää voida jättää sille kannalle, että 20 vuoden perästä uusi sota puhkeaa.

Sodan jälkeen ei pikkuvaltoja tulla uusimaan ensimmäisen maailmansodan tapaan, vaan täytyy sen tapahtua Euroopan Yhdysvaltojen puitteissa. Tällöin voisi esim. ajatella eri blokkien muodostamista, skan-donaavilainen, slaavilainen (Puola, Tsekkoslovakia, Rumania, Jugoslavia) ja la-tinalainen blokki, mutta kaikkien niiden yläpuolella tulee olla korkeampi hallitseva elin. Näissä puitteissa kukin valtio voisi ajaa omaa kansallise-ta politiikkaansa. Hallitsevan elimen määrättävissä tulee olla "international force". Tullirajat on poistettava, raha yhtenäistettävä, tuotanto järjestettä-vä kunkin maan tarjoamien luontaisten edellytysten pohjalla, kuljetusolot, postiliikenne jne. organisoitava järkipärisesti.

Venäjä ei kuuluisi Euroopan Yhdysvaltoihin. Sodan jälkeen se tulee olemaan Euroopan mahtavin valtio, Eversti Solborg ei maininnut Englantia, mutta tarkoitti ilmeisesti lausunnollaan Euroopan mannerta. Venä-jällä on tarpeeksi aluetta, joten sen laajenemispärintöjä on vastustet-tava. Sen olisi tyydyttävä sotaa edeltäneisiin rajoihinsa. Saksa tul-

JAKELUOHJE:

Tavallinen

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaadustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaadustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi-tuksiin.

laan aseistariisumaan ja paloittelemaan (split up). Tässä kohden eversti Solborgin lausunto oleellisesti erosi aikaisemmin raportointistani amerikkalaisista käsityskannoista, joiden mukaan jakamaton Saksa on Euroopassa välttämätön muuri bolshevismiin ruttoa vastaan.

Venäjä on suurenmoisella urheudella palvellut liittoutuneiden asiaa. Ilman sitä, eversti Solborg totesi, U.S.A. ja Englanti olisivat hävinneet sodan. Nyt on kuitenkin tullut esille kysymys "how to stop Russia". U.S.A:n ja Englannin välinen "unity" on välttämätön edellytys ei vain nyt vaan sodan jälkeenkin, jolloin bolshevismiin leviäminen Amerikan ja Englannin yhteisvoimin voidaan välttää. Tiedustelin puhelutavaltani, ajateltiiniko bolshevismiin edustamasta vaarasta anglosaksilaisissa piireissä jo yleisesti näin, johon hän vastasi, ettei asianlaite vielä niin ollut, mutta että hänellä henkilökohtaisesti, koska Venäjällä työskennelleenä hyvin tuntee sikäläiset käsityskannat, ei ole minkäänlaisia illusioneja Venäjän suhteen.

Puheen kääntyessä Suomeen, eversti Solborg lausui, että talvisotamme ei tietenkään johtunut siitä, että Suomi muka olisi uhannut Leningradin turvallisuutta, vaan halusi Venäjä Itämerellä ajoissa satamia ja tukikohtia Saksan taholta ennen pitkää varmuudella odotettavaa hyökkäystä vastaan. Hän leimasi Göringin lausunnon, että Suomen talvisota olisi ollut Venäjän taholta historian suurinta bluffia, kömpelöksi omien vastoinkäymisten selvitysritykseksi. Päinvastoin eversti Solborg sanoi olevansa vakuuttunut, että talvisotamme oli Venäjälle "täyttä totta".

Käydessään nimenomaan selvittämään, että Viro, Latvia ja Liettua olivat ennen ensimmäistä maailmansotaa Venäjän luonnollisia takamaita taloudellisessa mielessä, ja huomautettuaan, että Suomikin olisi tällainen takamaa, koetin taloudellista struktuuriamme ja orientoitumistamme lyhyesti selventämällä hälventää tämän meille vaarallisen käsityksen. Luulen kylläkin tämän lausunnon johtuneen amerikkalaisille luonteenomaisesti Euroopan olojen pintapuolisesta tuntemuksesta. Kerroin kauppavaihtomme suuntautumisen ja taloudellisen riippumattomuutemme Venäjän markkinoista, joskin myönsin, että normaaliolojen vallitessa Venäjän markkinat tietysti tarjoaisivat teollisuudellemme edullisia sijoituspaikkoja.

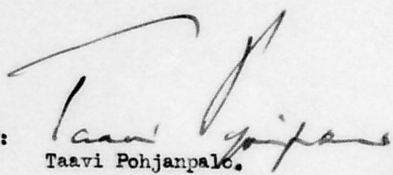
Tämän jälkeen puhuteltavamme tiedusti, emmekö luulleet, että tässä sodassa bolshevistinen regime luopuisi imperialistisesta politiikastaan. Huomautin: Casablancan kokous on paras vastaus, kun Venäjä ei ollut siellä edustettuna, jonka voi tulkita vain siten, ettei se

tahto sitoa käsihän. - Solborg: Luulen itsekkin kyllä niin, mutta Venäjän Casablancasta poissaoloon on myös teknillinen syy. Casablancassa käsiteltiin myös Japanin vastaista politiikkaa ja kun Venäjä ei ole sen kanssa sodassa, ei se tahtonut osallistua kokoukseen. Silti olisi Venäjä hyvin voinut lähettää kokoukseen huomioitsijan.

Kysyin lopuksi everstiltä, mitä hän ajatteli Portugalista. Hän vastasi, että U.S.A. ei aijo hyökätä sen kimppuun ja kun Saksalla ei siihen ole varaa, on todennäköistä, että Portugali säilyy sodan ulkopuolella.

Lähetystösihteeri:

Taavi Pohjanpelto.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 620.

ASIA: _____

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 13.

V. a. asiainkattaja Pohjanpelto.

8/3-43.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o 198/43.

Lisboassa 8 p. maalisk. 1943.

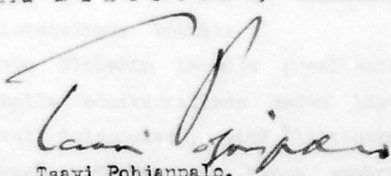
22 187 Pal 43
17/3-43 - -
5 C20

Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavimmin raporttini n:o 13:
State Department ja Suomi.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen
kunnioitukseni vakuutus.

V. a. Asiasiainhoitaja:

Taavi Pohjanpelto.

Herra Ulkoasiainministeri

Henrik Ramsay,

HELSINKI.

L i s b o a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 13

Lisboa ssa 8 p:nä maalisk. kuuta 1943.

22 187 Sal 43
14/3-43
5 C 20

Asia: State Department ja Suomi.

Amerikan tšekäläisen lähetystön erään virkamiehen kanssa olen saanut aikaan järjestelyä, jonka mukaan hän lähettää allekirjoittaneelle aika ajoin Suomea koskevia otteita State Departmentin toimittamista buljettiinistä alaisilleen virastoille. Esimmäiset otteet sain juuri ja koskevat ne helmikuun 6:n ja maaliskuun 2:sen päivän välistä aikaa. Suomeen tähän mielenkiintoisimpia kohtia:

- 6.2.43. Venäjän työntöessä takaisin Hitlerin launoja presidentti Ryti mainitsi tällä viikolla eduskunnalleen sodan lähenevän huippukohtaansa sekä lausui toivon, että "liittoutuneet ymmärtäisivät Suomen asemaa"...Tämän maan kansa ymmärtää, että Suomen kansa ei ole osa sen natsienkistä hallitusta.
- 18.2.43 Keskusteluja presidentti Risto Rytin uudelleen valitsemisesta sekä ~~suomen~~ mahdollisuudesta, että Suomi tekisi rauhan Venäjän kanssa. Jos tällainen rauha tehtäisiin, olisi sillä suuri sotilaallinen merkitys. Yhtä suuri olisi sen aiheuttama järkytys natsseille ja rohkaisu voitetuille kansoille. Yhdistyneillä kansoilla on paljon voitettavana eikä käytännöllisesti katsoen mitään hävittävänä, jos ne voivat päästä läpi Suomen politiikan synkeyden sekä rohkaista tätä päättävistä rauhaarakastavaa kansaa tekemään selvä pesäero natsiliittoutumisestaan.
- 23.2.43 Mikäli kaikki todistusaineisto ei petä, Suomi on nykyisin melko kyllästynyt seuraan, jossa se on ollut siitä lähtien kuin se liittyi natsiin, kun nämä aloittivat onnettomuutensa. Presidentti Risto Rytin uudelleenvalitseminen saattaa olla ensi askel pois pääsemiseksi pulmallisesta tilanteesta...

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n .

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Suomi on toivoton tilassa ja Ryti on todennäköisesti paras mies mahdollisimman hyvän rauhannehtojen saamiseksi.... Samalla kuin Amerikan kansa ei ole pitänyt siitä, että sen pieni ystävä on yhdessä natsigansterien kanssa, se ei tunne vihaa Suomea, kuten Saksaa, Italiaa ja Japania kohtaan. Suomi oli niin selvästi tapaus pienen ystävän joutumisesta huonoon seuraan, että Amerikka on tarkannut tilannetta enemmän sääliillä kuin vihalla..... Sen vuoksi ei ole suuri yllätys, jos rauhanaloite lähtisi pian Helsingistä. Suomi löytäisi todennäköisesti yhdistyneitten kansojen oven ulkopuolelta tervetuloa maton, jos se haluaa koputtaa ovele.

26.2.43.

Neuvoteltu rauha akselin liittolaisen ja yhdistyneitten kansojen jäsenen välillä näyttää ainakin hieman lähemmältä, Kyseiset kansat ovat Suomi ja Venäjä.....Tämä maa on suhtautunut kärkevällä viikillä ja myötämielellisyydellä suomalaisia kohtaan. Meidän ehdoton velvollisuutemme on lähettää apua Saksan toimistusten sijasta sekä tukea sodanjälkeisessä järjestelyssä tätä pikku kansaa, koska me olemme kehoittaneet sitä tekemään nyt rauhan. Pienet kansat eivät voi kulkea yksin tässä valtavalta sodassa. Suomi voi olla meidän vilpittömyytemme, samoin kuin Venäjän, ensimmäinen koetinkivi tavoitellessaan Atlantin sopimuksen periaatteita.

2.3.43.

Presidentti Risto Rytin avajaispuheen selvä sanonta, että "sotaa jatketaan", ilmeisesti tulee vaimentamaan Suomen erikoisrauhahuhuja. Asiainlaiden ei tarvitse välttämättä kuitenkaan näin olla, sillä presidentti Ryti toisti Suomen politiikan, että kansallinen turvallisuus on Suomen ainoa tavoite tässä "suurvaltojen välisessä" sodassa ja että kun tämä on saavutettu, lopetetaan taistelu....Suomen pulma ei ole haihtunut kansan rauhankaipuun kasvusta huolimatta..... Suomi olisi voinut säästyä nykyisen taistelun onnettomasta osastaan vain kansainvälisen turvallisuusjärjestelmän avulla. Kun tämä järjestelmä, johon kansainliitto pyrki, sortui, Venäjä etsi itselleen strategisia rajoja Suomen kustannuksella; Suomi etsii nyt samaa - - ja "sotaa jatketaan". Täten ainoa lopullinen pelastus Suomelle ja muille pienille valtioille riippuu toisenlaisten sodanvastaisen suojatoimenpiteiden luomisesta kuin mitä merkitsee jonkin kansan oma voima tai kilpailevien liittoutuneiden kansojen voima. Ja koska pienten ja suurten kansojen ongelmat perovat ainoastaan asteikkonsa puolesta, Suomen pulma on maailman pulma.

V.a. Asiainhoitaja:

Taavi Pohjanpalo.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 620.

ASIA: _____

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 14.

V. a. asioinhoitaja Pohjampalo.

15/3-43.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Salainen.

N:o 219/48

23	187 Sal	43
23/8-43	-	-
5	C20	

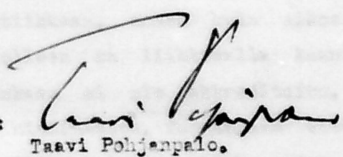
Herra Ministeri,

Lähetän kunnioittavinmin raporttini n:o 14:

Eräs amerikkalainen käsitys tilanteesta.

Vastanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

V.a.Asiaihoitaja:

Taavi Pohjanpelto.

Herra Ulkoasiainministeri

Henrik Ramsay,

HELSINKI.

RAPORTTI n:o 14.

Lisboa:ssa 15 p:nä maaliskuuta 1943

23 187 Sal 43

23/3-43

Asia: Eräs amerikkalainen käsitys
tilanteesta.

5 C40

Tepasin tänään Amerikan tšekiläisen sotilasasiamiehen eversti Hohenthalin, jonka hyvin tunnen Berliinin ajoilta. Viime vuoden touku-kuussa siirtyi eversti Hohenthal diplomaattivaihdon yhteydessä Yhdysvaltoihin, mutta palasi jo puolen vuoden kuluttua Lisboaan nykyiselle paikalleen. TÄSILLÄ ei hän ehtinyt olla kuin hetken, kun tulivat Afrikan ja Ranskan tapaukset, josta lähtien hän on suurimmaksi osaksi ollut poissa asemapaikastaan. Itse hän kertoi haluavansa perusteellisesti perehtyä Euroopan lounaiskulmaan ja sen politiikkaan, ennen kuin aikoo pysyväisemmin asettua Lisboaan. Siksi hän edelleen on liikkuvalla kannalla, pääholinpaikkanaan Madrid, jossa hän kuitenkin ei ole akkreditoitu.

Puhuimme ensin Pyreneitten niemimaasta. Todettuaan että niin hyvin Portugali kuin Espanja haluavat kaikin keinoin pysyä sodan ulkopuolella, mutta että hyökkäyksen kohteeksi jouduttuaan tulisivat puolustautumaan ja pyytämään apua vastakkaiselta valtaryhmittäältä, eversti Hohenthal viittasi siihen, että täytyy ottaa lukuun Saksan mahdollinen hyökkäys Pyreneille. Vanha raportoineni amerikkalainen teesi siis jälleen toistui tässä. Tosin huhut, jatkoi eversti, saksalaisten kymmeniin nousevista divisioonakeskityksistä ovat kärkeästi liioiteltuja. Hänen tietojensa mukaan on Pyreneillä 2 - 3 saksalaista divisioonaa. Kun nämä seudut tarjoavat saksalaisille soveliaimman paikan itärintamalla rikkirevittyjen divisiooniensa uudelleenharjoittamiseen ja varustamiseen, lienevät huhut saaneet tuulta näistä joukkojen siirroista. Saksan on luonnollisesti tiukasti punnittava tällaisen hyökkäyksen tarjoamia etuja ja haittoja, jotka molemmat ovat ilmeisiä. Selustauhka liittoutuneitten Afrikan armeijalle olisi yksi etu, Gibraltarin uhka ja pääsyn tukkeaminen Välimerelle toinen; lento- ja sukellusvenetukikohtien luominen pitkin Atlantin lounaisraannikkoa kolmas. Varjopuolia taas Espanjan ja Portugalin siirtymisen vihollisleiriin; eli-

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n .

Jakeluohejalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tarvetilanteen huolto Pyreneillä; Espanjan ja Portugalin Atlantin saarten tarjoamat edut viholliselle; yrityksen epäonnistuessa sivustaukka Pyreneiltä läheisine tukikohtineen lentopommituksia varten.

Militäärinä on minun, sanoi eversti Hohenthal, otettava siis hyökkäys lukuun jättämällä poliittinen tarkoituksemmukaisuus taka-alalle ja edellisen mahdollisuuksista voin vain sanoa, että saksalaisilla lie-nee siihen sotilaallisesti "capability". - Pääsin hänen ajatuksestaan tar-kenmin perille keskustellessämme itärintemasta ja esitän ratkaisun kuu-lemassani järjestyksessä.

Viittasin kysymyksen toiseenkin puoleen, nim. anglosaksien hyökkäykseen toista rintamaa silmälläpitäen, mutta kuittasi eversti Ho-henthal sen huomautuksin, että on olemassa paikkoja, jotka tarjoavat verrattomasti otollisempia tilaisuuksia Saksan kimppuun käymiseksi, ~~vaikka~~ sillä Pyreneitten vuoret muodostavat luonnon ~~säätämän~~ esteen suuremmille operatioille.

Siirtyessämme keskustelemaan Saksan strategiasta ja sodan-päämääristä, alleviivasi eversti Hohenthal useampaan otteeseen, että sak-salaiset ovat mestareita saavuttamaan taktillisiä voittoja, mutta että he eivät ole pystyneet kehittämään niitä strategisiksi eduiksi. Berlii-nissä toimiessaan eversti oli päässyt perille Saksan silloisista mili-täärisistä tavoitteista, jotka amerikkalaisten sotilasasiatuntijoiden kes-kuudessa on määritelty seuraavasti: 1) pohjois-eteläsuuntaan kulkevien rautateiden sisältämän maa-alan valtaaminen Venäjällä, jolloin saksalaiset nopein joukkosirroin voivat kulloinkin torjua idästä käsin uhkaavan vaaran; 2) Kaukasian öljyalueiden valtaaminen, mikä ei merkitse vain oman öljyntarpeen turvaamista, vaan estää toisaalta vihollista asettamasta tu-leen voimakkaita mekanisoituja armeijoja ja toisaalta pahoin desorgani-soi Venäjän koneellistettua maataloutta; 3) Välimeren kuljetustien hallin-ta; 4) Atlantin rannikon miehitys.

Jos Saksa pystyy saavuttamaan nämä neljä tavoitetta, on se voittanut sodan. Jos se lunastaa vain kolme kohtaa, on todennäköistä, että se ennen pitkää selviytyy taistelusta voittajana. Jos sen sijaan se pääsisi vain kahteen tavoitteeseen, alkavat sen voitonmahdollisuudet huvia ja jos se ei ennistu kuin yhdessä, on se tuomittu häviämään. Näin amerikkalaiset ajattelevat.

Nykyistä asemaa tarkasteltaessa havaitaan, että Saksa ei ole saavuttanut kuin yhden tavoitteensa, nim. Atlantin miehityksen, ja

senkin vain osittain. Sen takia kylmän logiikan mukaan Saksa häviää sodan, totesi eversti Hohenthal. Sitten Ranskan sotaretken Saksa ei ole päässyt yhteenkään strategiseen päämääräänsä huolimatta lukemattomista taktillisista saavutuksistaan. Näin oli asianlaita v.1914 -18, jolloin Saksan tiliin merkittiin taktilliset voitot, muttei strategisia.

Itärintamalla on kehitys ollut se, että saksalaisten kesähyökkäysten jälkeen venäläiset ovat yhä lajemmin iskeneet talvella taikaisin. Muuta johtopäätöstä ei voi vetää, kuin että venäläisten voima on suhteellisesti kasvanut saksalaisiin nähden. Kolmannen kesän sarastuksessa tulee siksi kysyneeksi, mihin asti saksalaiset jaksavat voivansa itsensä idässä kommittoida ottaen huomioon, että alta pois vetäytyvien venäläisten armeijojen voidaan olettaa yhä kasvavalla voimalla käyvän talvella vastahyökkäykseen, jollaista Saksa tuskin voi enää "face". Tällaisen asiain tilan vallitessa on mahdollista, että Saksa äsättöu itärintamalla pääsiallisesti puolustusasemiin ryhtyen hyökkäykseen muualla, jolloin Pyreneitten niemimaa saattaa tulla kyseeseen. Eversti Hohenthal kuitenkin huomautti, että kun tällainenkaan teoreettinen sodankäänne ei toisi Saksa lähemmäksi tavoitteitaan, ei loppupäätelmäksi voi sodan pitkittymisestä huolimatta jäädä kuin tappio Saksalle.

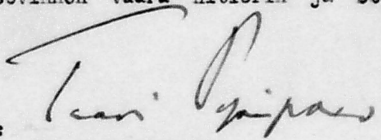
Puhuinne Suomestakin. Eversti Hohenthal, jolla on samanimisiä sukulaisia Suomessa, sanoi Suomen matkoiltaan ja muutenkin täydellisesti ymmärtävänsä Suomen aseman. Hän väitti sympatiojen Amerikassa maattamme kohtaan olevan ennallaan. Selvittäessäni viimeaikaisia tapahtumia Suomessa, joista hän tuntui olevan hyvin informoitu, hän kysyi, onko Venäjän taholta lähestytty Suomea rauhan aikeissa. Vastasin tähän tietojeni mukaan kielteisesti. Kun lisäsin, että Venäjä ei Suomenkaan suhteen lausu ennakolta mitään julki säilyttäväkseen kaiketi vapaat kädet, huomautti eversti Hohenthal, että "teidän tiedätte, minkälaisia vaikeuksia meillä siinä suhteessa on Venäjän kanssa."

x x x

Eilen keskustelin erään toisen Amerikan lähetystöläisen kanssa nykyhetken poliittisista seikoista. Kun kiinnitin hänen huomionsa Mr. Wallacen lausuntoon yhteistyön välttämättömyydestä sädanjälkeisessä maailmassa bolshevismin kanssa, hän lausui, että sen on sanonut Yhdysvaltain varapresidentti, joka tarvittaessa voidaan työntää ~~taka-~~alalle ja joka tällä kertaa on otettu olemattomien halujen hänitörveksi. Tämmäntapaiset viimeaikaiset lausunnot anglosaksisten valtiomiesten taholta

hän leimasi Venäjän tarkoitukselliseksi "ruokkimiseksi" koska liittoutuneiden tuli aina ottaa huomioon sovinnon vaara Hitlerin ja Stalinin välillä.

V.a. Asiasuhtaja:

Taavi Pohjanpelto.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 620.

ASIA:

Lisboassa olevan lähetystön raportti: n:o 15.

V.a. asiamies Taji Poljanpalo.

29/3-43.

SALAINEN.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Lissabon, 29 p. maalisk. 1943.

N:o 252/53.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
24	187	Sel 43
7/4-43	49 -	L.H.L. -
5	Cho	

Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavimmin raporttini n:o 15:
Välimeren piiristä.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen
kunnioitukseni vakuutus.

V.a.Asiainhoitaja:

Taavi Pohjanpelto
Taavi Pohjanpelto.

Herra Ulkoasiainministeri

Henrik Ramsay.

HELSINKI.

L i s b o a SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 15.

Lisboa ssa 29 p:nä maaliskuuta 1943.

Asia: Välimeren piiristä.

Eräs huomattavassa virallisessa asemassa oleva saksalainen, joka juuri on palannut von Moltken hautajaisista, kertoi Madridissakin kiertävän huhun anglosaksien suunnittelemastä mairinnoususta Pyreneitten niemimaalle. Kun tällaisia arveluja oli jälleen viime aikoina liikunut Lisboassa "amerikkalaisista lähteistä tulleina" ja kun Bern oli niistä myös tiedoittanut samoin alkulähtein, sanoi puhuteltavani omalta osaltaan luulevansa, että kyseessä ei voi olla kuin amerikkalaisesta propaganda-byroosta peräisin oleva yritys ilmeisin tarkoituksin kiinnittää saksalais-ten huomio Pyreneille sekä sitoa sinne kenties 6 - 7 divisioonaa. Kysy-nykseensä, olinko näistä huhuista tietoinen, huomautin asiainlaidan niin olevan, mutta lisäksi, etten puolestani niihin uskonut, koska niin monet seikat puhuvat tällaista operatiota vastaan. Mielessäni oli edellisessä raportissa selostamani keskustelu eversti Hohenthalin kanssa, jonka kes-kustelun kuluessa eversti Hohenthal suorastaan bagatellisoi ajatuksen, että liittoutuneet pyrkisivät Iberian niemimaalle, koska strategisesti edulli-ampia kohteita Saksan nujertamiseksi oli tarjolla.

Keskusteltavani päätyi anglosaksien mairinnousupaikkoja analy-soidessaan Petsamoon ja Balkaniin. Edellinen tuli hänen mielestään kuiten-kin tuskin kysymykseen venäläisten ilmeisen haluttomuuden takia vastaan-ottaa anglosakseja maakamaralleen. Kun huomautin tähän, että talvihyökkä-yksen keskenjäantä ja suurlähettiläs Standley'n moitteesta saatu kokemus antoivat aiheen olettaa, että venäläiset ovat tulleet taipuisammiksi, vas-tasi saksalainen isäntäni, että siitä huolimatta Petsamoa on pidettävä vähemmän todennäköisenä siirtoarmeijalle raskaaksi käyvän jälkihuollon ta-kia.

Balkan sen sijaan on otollisin liittoutuneille ja arin

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n .

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi .....ministeriölle.
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi-tuksiin.

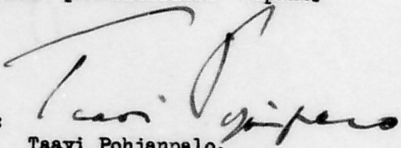
Saksalle. Lähi-idän sotilaalliset järjestelyt, Adanan kohtaaminen, valtaviennon liittolaisjoukkojen kerääminen lähi-itään Kapitse ja Afrikan halki Karthoumitse puhuvat melko selvästi hyökkäyksen puolesta itäisen Välimeren piirissä, jatkoi isäntäni. Sen edellytyksenä on kuitenkin Tunisian valtaaminen ja merikuljetustien avaaminen Gibraltaritse. Soveliain ajankohta liittoutuneitten kannalta on sivuutettu, sillä itärintaman talvihyökkäyksen ja Balkanilta ylöspäin vyörymään lähtevän offensiivien olisi puhuteltavani mukaan pitänyt saada edes jonkinlainen ajallinen katkeamattomuus. Sen ovat Tunisian akselijoukot estäneet. En ihmettelisikään, totesi kertojani edelleen, jos akselijoukot kuukauden kahden kuluttua rupeaisivat vetäytymään työnsä tehtyään Tunisiasta pois, sillä ylivoimaisen vihollisen jatkuva painostusta eivät ne voine ajan mittaan kestää. Näissä oloissa on todettava, että toisen rintaman luominen Eurooppaan tuottaa vielä suurempia ongelmia kuin miltä olosuhteet näyttivät Casablancan päivinä. Lisäksi, hän sanoi, on otettava huomioon, että Saksan sodanjohto voi päättää jättää itärintamalla pääasiassa puolustuskannalle, murskatakseen anglosaksien miltä taholta tahnassa tulevan mairinnoitusyrityksen. Tämä ajatus on tietysti suhteessa identtinen eversti Hohenthalin esittämien katsantokantojen kanssa.

Von Moltken kuoleman kertojani vakuutti olleen kipeän menetyksen Saksalle, sillä seuraajaa on vaikeata löytää. Useitten henkilökohtaisten ominaisuuksien lisäksi von Moltke oli syvästi uskonnollinen mies sopien sitenkin erinomaisesti Espanjaan. Lyhyenä toimikautenaan hän oli ehtinyt saada laajemmat espanjalaiset piirit lämpenemään Saksan pyrintöjä kohtaan ja jonkinlainen uusi vaihe näytti olevan alkamassa, kun äkillinen kuolema katkaisi toiveet. Stohrerin siirron isäntäni totesi johtuneen useistakin syistä. Hän ei salannut sitä, etteikö Stohrerin aikana Saksan politiikka Espanjan sisällissodan jälkeen olisi kärsinyt tappiota niiden edellytysten valossa, jotka sillä sisällissodan päättymisen jälkeen oli. Stohrer oli "verbraucht" ja hänessä oli liiaksi Sufferin väriä. Uusi suunta Espanjassa vaati siksi uutta miestä Saksan suurilähettilään paikalle. Mikäli ymmärsin, ei tällä hetkellä useista kuulemistani nimistä huolimatta kehtää voida pitää varmana seuraajana von Moltkelle, vaan tunnutaan sisärintamalla käytävän kamppailua siitä, onko Espanjaan lähetettävä puolue- tai karriäärimes. Von Tschammer und Osten-vainajankin nimi figuroi keskusteluissa. Kertojani oli puolestaan kuitenkin vakuuttunut, että karriäärimes tulisi lähettämään Madridiin.

Pitkästä keskustelustamme mainitsen vielä kertojani Japanin

täkäläistä lähetystä kohtaan esittämän moitteen sen johdosta, että sen jäsenet eivät tunnu ymmärtävän, mikä on anglosaksien strategian a ja o tässä sodassa, vaan syyttävät saksalaisia ymmärtämyksen puutteesta Japanin probleemoja kohtaan. Käsitykseni kuitenkin on, että kun japanilaiset tietävät Saksan syyttävän heitä niinikään puutteellisesta Saksan ymmärtämisestä ja tukemisesta, ovat he taktillisista syistä omaksuneet arvostelevan kannan. Kuulin muuten joitakin päiviä sitten Amerikan lähetystössä, että japanilaiset sallisivat nyt lend and lease- laivojen kulkea häiriöttä Vladivostokiin. Jos tämä pitää paikkansa, voi nähdäkseni oikeutetusti yhtyä isäntäni mielipiteeseen, että Japani ei näy käsittävän, että ensin yritetään lyödä Saksa ja sitten Amerikan päävihollinen Japani.

V.a.Asiainhoitaja:

Taavi Pohjanpalo.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 620.

ASIA: .....

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 016.

V. a. Asiamies Pöytäkirja.

31/3-43.

SALAINEN.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Lisboassa, 31 p.maalisk.1943.

N:o 257/57.

ULKOASIAINMINISTERIÖN		
25	187	Sel 43
12/4-43	-	LAIL 1
USA	CAVIO	ASA
J	C20	

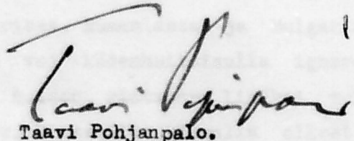
Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavimmin raporttini n:o 16:

Anglosaksien Eurooppa.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

V.a.Asiainhoitaja:

Taavi Pohjanpalo.

Herra Ulkoasiainministeri

Henrik Ramsay,

HELSINKI.

L i s b o a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 16.

Lisboassa 31 p:nä maalisk. kuuta 1943.

25 187 Sal 43

Asia: Anglosaksien Eurooppa.

12/4-43

5 C20

Unkarin lähetystösihteerin eilisillä päivällisillä tapasin Unkarin tietotoimiston tänne lähettämän edustajan, joka esitti nykyisestä tilanteesta melko yllättäviä käänteitä. Anglosaksilaisten uutistensa hän väitti olevan peräisin liittoutuneitten leiristä, mutta kun ne ovat kulkeneet useamman välikäden kautta, on niihin syytä suhtautua kaikella reservatiolla.

Yleinen tyytymättömyys Saksaa kohtaan, hän selitti, ei vain miehityksissä maissa, vaan myöskin Unkarissa, Rumaniaassa ja Bulgariassa alkaa olla tekijä, jota Saksa ei enää voi kädenhuitaisulla ignoroida. Sen voi syyllä katsoa olevan Euroopan toisen rintaman. Lisäksi tulee Saksassa itsessään kasvava tyytymättömyys. Rintamalta lomalla olleet kurittomat ainekset ovat ryhtyneet harjoittamaan ikkityötä viskelemällä m.m. näyteikkunoita rikki, ja jottei epäjärjestys ja kurittomuus pääsisi k o t i -rintamalla levenemään, on täydellinen mobilisatio miespuutteen ohella tästä syytä perusteellisesti toteutettu, Englanti ja Amerikka ovat tapausten kehityksestä mannermaalla tietoisia, ja koska niiden etujen mukaista ei ole, että anarkia pääsisi vallalle, johon nykyisin oltaisiin menossa Saksassa ja muualla Euroopassa, on niiden taholta vielä kuluvan vuoden aikana odotettavissa rauhantunnusteluja.

Italia kärkeä rauhamahdollisuuksia Mussolinia myöten. Se ratsastaa kahdella hevosella Mussolinin pitäessä oven kaiken varalta avoimena Saksaan, kun taas toisaalla - Ciano etunensä - tumustellaan maaperää anglosaksilaisissa piireissä. Englannin ja Amerikan välille on kuitenkin syntynyt poliittista erimielisyyttä. Italiankin tulevan kohtalon osalta sikäli, että Amerikka katsoo voitavan Italian huolet uskoa luotavaisimmin kreivi Sforzan käsiin, kun sitä vastoin Englanti haluaisi jät-

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n .

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi .....ministeriölle.

Ei ulkomaadustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaadustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tää vallan Italian kuninkaalle, jolloin fasismia Lontooseen paennut katolisten johtaja Sturza tulisi näyttämään huomattavaa osaa.

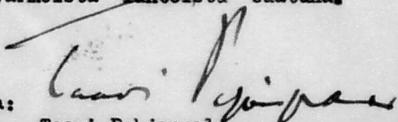
Poliittinen eripuraisuus, edelleen kertojani mukaan, on jo ehtinyt levitä Giraud'n ja de Gaullen vastakohtaisuudesta Tripolikseenkin, jossa dualismia edustaa Sforza - Sturza. Tähän saakka kulissien takana käyty riita ei voine välttyä lähiviikkojen aikana tulemasta julkiseksi.

Budapestin keskeisen aseman vuoksi keski-Euroopassa siitä muodostuu anglosaksien rauhansuunnitelmien puitteissa tärkein hallinnollinen kaupunki Euroopan tässä osassa. Puolalaisia, tsekkiläisiä ja jugoslaviaalaisia ei se lainkaan miellytä, mutta kun uusia oloja järjestäessään anglosaksit asettavat ensi sijalle taloudelliset näkökohdat, sitten hallinnolliset ja viimeksi rajajärjestelyjä koskevat poliittiset kysymykset, ei tunnuseikoille anneta sijaa. Kun anglosaksit kaiken lisäksi eivät kannata uudessa Euroopassa voimakasta nationalistisen ohjelman ajamista, mihin Puola, Tsekkoslovakia ja Jugoslavia uusina valtioina ovat kansallisen olemassaolonsa säilyttämiseksi ja eteenpäinviemiseksi pakkoitettuja, suosii kohtalo tässäkin Unkaria, jolla on jo takanaan 1000-vuotinen olemassaolo ja joka hallinnossaan noudattaa liberalistisia periaatteita. Anglosaksit aikovat pitää keski-Euroopan miehittettynä 20 vuotta, jonka jälkeen vasta lopullinen rajajärjestely voi tapahtua.

Euroopan ruokkimiseksi rauhan jälkeen suunnittelevat anglosaksit suurten vilja-aittojen perustamista tiettyihin keskuksiin. Myös Venäjä oli alunperin merkitty yhdeksi keskusvarastoksi, mutta on kenraali Sikorski esittänyt vastaväitteitä presidentti Rooseveltille ja onkin Venäjää varten aiotut ruokataravarastot nyttemmin päätetty sijoittaa Suomeen, Puolaan ja johonkin Balkanin maahan, koska täten Venäjä tehdään riippuvaiseksi muista, huomautti unkarilainen sanomalehtimies lopuksi.

Ylläesitettyjen tietojen kontrolloiminen on tietysti täysin mahdotonta ja, kuten sanottu, onkin niihin syytä suhtautua varoen, mutta kun ne sisältävät jyvän tottakin, olen halunnut kuulemastani kertoa mieluumminkin näytteenä, minkälaisia väitteitä Lisboassa nykyisin kuulee mielin määrin kuiskailtavan "varmoista lähteistä" saatuna.

V.a. Asiainhoitaja:

Taavi Pohjanpalo.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 820.

ASIA: _____

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 17.

V. a. asioinhoitaja Pohjanpalo.

7/4-43.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o 273/62

26 188 Pal 43
Lisboassa 7 p. huhtikuuta 1943.
2/4-43
5. 820.

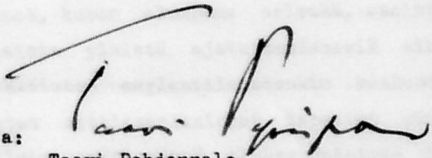
Herra M i n i s t e r i,

Lähetän oheisena kunnioittavimmin raporttini n:o 17:

Sittenkinkö Pyreneitten niemimaan vuoro?

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

V.a.Asiainhoitaja:

Taavi Pohjanpalo.

Herra Ulkoasiainministeri

Henrik R a m s a y,
HELSINKI.

26 188 Sal. 43

Lisboa SSA OLEVA LÄHETYSTÖ 21/4-43 - Salainen.
RAPORTTI n:o 17.

Lisboa:ssa 7 p:nä huhti kuuta 1943. 5 Elo.

Asia: Sittenkinkö Pyreneitten niemimaan

vuoro?

Yhä kasvavassa määrin näyttävät Amerikan lähetystön jäsenten keskuudessa mielipiteet käyvän siihen suuntaan, että Pyreneitten niemimaa saattaa joutua kuluvan kesän aikana Saksan taholta sodan jalkoihin. Tällä kertaa esitti tämän version v.a.sotilasasiamies Solborg, jonka luona söin eilen kaksittain päivällistä, ja joka vielä 2/3 lausui minulle käsityksensä, että Portugali säilyisi sodan ulkopuolella (vrt. raporttiani n:o 12). Joskin ev.luutn.Solborg esitti hyökkäyksen todennäköisyydestä vain epäsuorasti käsityksensä, kuten alempana selviää, osoittaa hänen lausuntonsa kuitenkin jonkinlaista yleistä ajatustendenssiä ainakin amerikkalaisten ja kenties tšekäläisten englantilaistenkin keskuudessa. Amerikan ja Englannin edustustojen sotilasasiamiehet tapaavat nimitäin toisensa kerran viikossa, jolloin epäilemättä tämänsuuntaisia kysymyksiä pohditaan, ja yhden lausunnon voi siten laskea kuvastavan laajempaakin käsityskantaa.

Ev.luutn. Solborg sanoi Saksalla olevan valittavanaan kolme vaihtoehtoa. Joko se hyökkää idässä, lännessä tai valitsee offensiivisen defensiivin.

Itärintaman kolmannen kesähyökkäyksen aloittaminen riippuu ratkaisevasti siitä, onko Saksan onnistunut hankkia tällä kertaa luotettavat tiedot Venäjän sotapotentsiaalista niin mieslukuun kuin aseistukseen nähden, ja jos niin on asianlaita, kannattaako sen riskeerata sodan häviäminen yhdellä ainoalla rintamalla. Ellei Venäjää kesähyökkäyksen jälkeen pystytä nujertamaan, ei Saksa kolmatta talvihyökkäystä kestä.

Sen vuoksi, ev.-luutn. Solborg huomautti, on laskelmissa otettava huomioon, että Saksa kääntääkin aseensa länttä kohti, jolloin vain

JAKELUOHJE:

Tavallinen

Jakeluohjelmalleja:

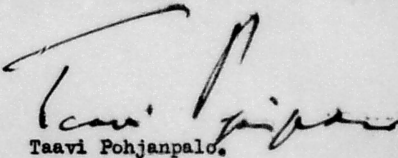
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministerille.
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaanedustukseen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Pyreneitten niemimaa voi tulla kyseeseen, Ellei Saksa tälläkään suunnalla hyökkää, on se merkki sekä heikkoudesta että hyökkäysvoiman uupumisesta. Joskin sillä seikalla, miten vakavasti saksalaiset ovat päättäneet puolustaa Tunisiaa, on tärkeä merkitys saarrostushyökkäykselle Pyreneitse ja Marokotse, ei akselijoukkojen vetäytymisen Tunisiasta tarvitse merkitä luopumista Iberian valtaamisesta. Toisen rintaman luominen Välimeren piirissä riippuu ratkaisevasti meriyhteyksien ylläpidosta länsitietä, Akseli voikin estää helpommin toisen rintaman luomisen Gibraltarissa, jonka valtaaminen maitse nykyaikaiselle armeijalle ei ole ylivoimainen tehtävä. Lisäksi Pyreneitten rannikko tarjoaisi kiihtyvää upotussotaa varten erittäin aktiivisiä tukikohtia. Kun tiedustelin, arveliko ev.luutn. Solborg Francon vastustavan asevoimin hyökkääjiä, hän sanoi luulevansa Francon toimenpiteiden rajoittuvan protestiin.

Mikäli taas Saksa päättäisi luopua kaikista suurhyökkäyksistä keskittääkseen voimansa vain puolustautumiseen, merkitsisi se koittavan tappion myöntämistä. Kun kansallissosialistisen Saksan perusajatuksena ja toiminnan ohjeena on ollut dynamiikka, uskoi ev.luutn. Solborg puolestaan vähiten tähän vaihtoehtoon.

Kuultuani täten useammalta amerikkalaiselta taholta viittailuja yllä selostettuun suuntaan, alan itsekin olla valmis ajattelemaan länsi-hyökkäyksen mahdollisuutta, joskaan en siihen toistaiseksi usko. Katsellessaan tämän hetkistä sotilaallista kuvaa, löytää tosiaankin monia painavia syitä, jotka puhuvat läntisen hyökkäyksen puolesta. Ajattelen tällöin etupäässä itärintaman kahden talven antamaa opetusta, amiraali Dönitzin niemeen liittyvää väkivaltaista upotussodan tehostamista sekä toisen rintaman uhkaa Välimeren itäosassa. Osittainen vastaus niihin voitaneen löytää Pyreneitten niemimaan miehittämisessä.

V.a. Asiainhoitaja:

Taavi Pohjanpalo.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 820.

ASIA: _____

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 18.

V.a. asioinhoitaja Pohjampala.

1374-43.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

SALAINEN.

N:o 288/70.

Lisboassa 19 p. huhtikuuta 1943.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

28 / 188 Sal. 43

284-43 - Liit. -

USA - OSASTO - ASIA

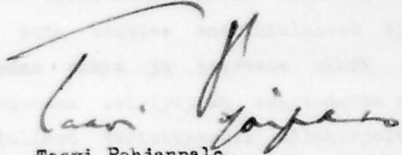
5 C 20

Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavimmin raporttini n:o 18:
U.S.A. ja Suomi.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen
kunnioitukseni vakuutus.

V.a. Asiainhoitaja:

Taavi Pohjanpelto.

Herra Ulkoasiainministeri

Henrik Ramsay,

HELSINKI.

L i s b o a SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. ULKOASIAINMIN. Salainen.

RAPORTTI n:o 18.

Lisboa ssa 15 p:nä huhti kuuta 1943.

28/188 Sal 43

Asia: U.S.A. ja Suomi.

28/188 Sal 43		
TYHMÄ	COAST	ASIA
F	Clo	

Ministeriössä viime aikoina laaditut katsaukset Suomen ja USA:n välisistä suhteista ovat julkituoneet käsityksen maittemme välisten suhteitten tietystä kiristymisestä; jopa ne ovat sisältäneet viitteitä siitä, että State Departmentissa kenties muokataan maaperää suhteitten mahdolliselle katkeamisellekin. Siten ne ovat olleet ristiriidassa niiden tietojen ja käsitysten kanssa, joita allekirjoittanut on jatkuvasti saanut USA:n tšekäläisen lähetystön taholta ja joista olen raportoinut. Ministeriön tiedotukset ovat panneet minut epäilemään täällä saamieni vaihtelun ehdottomuutta ja arvelemaan, että kenties amerikkalaiset tietolähteeni ovat henkilökohtaisen ystävyyden takia ja toivossa nähdä Suomen vapaana ja koskemattomana valtakuntana selviytyvän suursodasta sitenkin - tietoisesti tai tietämättään - tulleet värittäneeksi allekirjoittaneelle välittämiään tietoja.

Käydessäni pari päivää sitten USA:n lähetystössä "amerikkalaisen lähteeni" luona otin m.m. jälleen puheeksi maittemme väliset suhteet. Kun tiedän, että esittämäni käsitykset menevät Washingtoniin, katsoin, etten ylitä valtuuksiani, jos esitin sen huolestumisen, jota Suomessa tällä haavaa hallituspiireissä tunnetaan Sumner Wellesin ministeri Procoppelle esittämien huomautusten ja kannanoton johdosta lähinnä norjalaisessa ja puolalaisessa työvoima-asiassa. Päinvastoin harkitsin, että täältä käsin lähtenyt à propos keskustelun aikana esitetty lausunto voi vähäiseltä osaltaan palvella etujamme, etenkin kun Amerikan lähetystössä erinomaisen sympaattisesti suhtaudutaan asioihimme. Koetin osoittaa, että niin hyvin hallituksen kuin kansamme yksimielinen ja jakamaton tahto on kaikin keinoin, mikäli ne meistä ovat riippuvaisia, ei vain ylläpitää vaan edistää suhteitamme USA:han. Mikäli amerikkalaista mentaliteettia tun-

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n .

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

nen, voi tällaisilla tavallaan sivulta tulleilla vetoamuksilla olla merkityksensä. Kuvasin lyhyesti niitä toisarvoisia seikkoja, joista nyt oli maittemme välillä kysymys ja vakuutin puolestani, että me olimme ja olemme valmiita tekemään mitä voimme vilpittömyytemme ja hyvän tahtomme todistamiseksi. Hän lausui, ettei hänen käsityksensä mukaan ollut syytä huolestumiseen, sillä jos todellinen vaarmomentti olisi käsillä, olisi hänen lähetystönsä kyllä saanut Washingtonista kuulla jotain. Nyt sitä vastoin hän ei ollut kertomistani selkkauksista edes tietoinen, eikä muutenkaan State Departmentilta ollut tullut viime viikkoina uutisia Suomesta, joten hänen nähdäkseen ei kysymys voinut olla pintaa syvemmälle käyvistä ilmiöistä. Hän piti todennäköisimpänä, että State Departmentia oli jälleen ulkoapäin painostettu, ja osoittaakseen reaktiota, oli asiat otettu ankarammassa sävyssä esille kuin mitä ne todellisuuksessa ansaitsivat. Hän lisäsi, että suuri yleisö USA:ssa empimättä siinä määrin jatkuvasti suosii Suomea, että suhteitten odottamaton rikkominen ilman esivalmistelua viranomaisten taholta ja nimenomaan näin vähäpätöisten kysymysten takia olisi sille isku vasten kasvoja. Jos USA haluaisi välit poikki Suomen kanssa, olisi se voinut sen aikoja paremmin perustein tehdä. Kun niin ei ole tapahtunut, on sillä siihen omat syynsä, joita pikku seikkojen vuoksi ei uhrata, hän huomautti lopuksi. Edelleen siis sama järkkymätön usko maittemme välisen yhteistoiminnan jatkumiseen!

Tänään minulla oli tilaisuus aivan uudella taholla kontrolloida käsitysteni todenperäisyyttä ja voin mielihyvin ilmoittaa, että sain täyden vahvistuksen USA:ssa Suomea kohtaan vallitseville käsityksille siinä valossa kuin minulle on tarjoutunut niistä useasti tilaisuus Suomeen raportoida. Kertojani oli Ruotsin kolmisen vuotta Washingtonissa toiminut sotilasasiamies majuri Wessel, joka on kotimatalla Tukholmaan.

Majuri Wesselin mukaan Suomen sympatiat USA:ssa, ennen kaikkea velamaksun vuoksi, ovat ehtymättömät. Amerikan kansa ymmärtää, joskin se pitää valitettavana, että Suomi taistelee Saksan rinnalla, koska sillä ollut muuta tietä valittavanaan. Yksimielinen usko on, että Suomi tulee säilyttämään vapautensa. Hän vakuutti, ettei ole koko aikana kuulut suuren yleisön taholla ja virallisissa piireissä lausuttavan pahaa sanaa Suomen taistelun luonteeseen suhteen. Silloin tällöin lehdissä näkyvien hyökkäysten Suomea kohtaan hän väitti olleen kulloinkin venäläis-

tä taholta inspiroituja tai painostettuja. Englantilaiset eivät ole USA:ssa antautuneet Suomen vastaiseen toimintaan. Majuri Wessel oli ehdottoman vakuuttunut siitä, että USA ei aio katkaista suhteitaan Suomeen. Jos sotatoimet joutuisivat sellaiseen käänteeseen, että Litvinov Washingtonissa saisi samanlaisen sananvallan kuin Maisky Lontoossa, voisi vaara olla tarjolla.

Kysymykseeni, minkä käsityksen hän oli saanut Suomen tulevista rajoista, majuri Wessel vastasi valitettavasti olevansa pakotettu huomauttamaan, että Suomen marsalkan lausunto Suomen "strategisista rajoista" Neuvostoliittoa vastaan ei ole tehnyt hyvää vaikutusta. USA:ssa ei voida ymmärtää, että yleensäkin pieni valtio voisi konsanaan luoda mahdollisuuksiaan vastaan strategista rajaa, jota viime mainittu ei pystyisi ylittämään, jos se asettaa sen päämääräkseen. Tämän kannan hän sanoi puolestaan omaksuvansa. Sen lisäksi USA:ssa tuntuu olevan ymmärtämystä Venäjän vaatimuksiin nähden, sikäli kuin kyseessä on Suomen rajan läheisyys Pietariin. Niin ollen, majuri Wessel lausui, Suomen vanhojen rajojen tietyn rajakorjauksin Pietarin suunnalla voi kuvata vastaavan amerikkalaisia tämän hetken käsityksiä Suomen vastaisista rajoista.

Erirauhan mahdollisuuksiin Suomen ja Venäjän välillä ei USA:ssa uskota ei niinkään paljon Suomen elintarviketilanteen johdosta, joka kuljetuksin USA:sta voitaisiin järjestää, kuin sen vuoksi, että Saksan ei uskota suostuvan vetämään joukkojaan Suomesta. USA:ssa arvioidaan saksalaisten joukkojen lukumäärä Suomessa nousevan 5 - 6 divisioonaan, jotka yhdessä suomalaisten joukkojen kanssa sitovat 13 - 15 divisioonaa venäläisiä joukkoja. Hyöty joukkojen vapauttamisesta venäläisille olisi siten ilmeinen.

Majuri Wessel kertoi edelleen, että Baltian maiden tulevaisuudesta saa USA:ssa ehdottoman negatiivisen käsityksen. Surkuteltavin ja traagillisin on kuitenkin puolalaisten asema. Sodan avaus tapahtui Puolalle annettujen garantioiden nimessä. Nyt on tultu pisteeseen, jolloin puolalaiset voivat toivoa yhtä vähän voittipa Saksa tai vastapuoli. Majuri Wessel sanoikin Puolan virallisten edustajien Washingtonissa suhtautuvan mitä pessimistisimmin tulevaisuuteen.

Ulkopuolella varsinaisen otsakeasian mainitsen vielä, että majuri Wessel toisti myöskin sen alinomaan raportoimani seikan, että USA ei halua nähdä Venäjää mahtitekijänä sodan jälkeen, vaan lasketaan Saksan ja Venäjän kuluttavan voimansa loppuun toisiaan vastaan. Tämä vastaa hänen mukaansa pohjimmaltaan myös englantilaista toivetta tilanteen kehitty-

misestä, Venäläisten talvihyökkäyksen aikana ruvettiin jo yhdellä jos toisellakin taholla arvelemaan, missä määrin Venäjää on enää syytä tukea, mutta kun saksalaiset pystyivät vastahyökkäykseensä, suoritetaan avustustoiminta jälleen täysin purjein. Millä tavalla bolshevismin vaara on ajateltu tyrehdyttää, ellei Saksa siihen pysty, on sodan tässä vaiheessa kysymys, johon ei ole löydettävissä vastausta. Majuri Wessel kertoi, että Englannin Washingtonissa olevalle sotilasasiamiehelle oli osotettu kysymys, mitä liittoutuneet tekisivät, jos Saksa voimattomana pyytäisi niitä miehittämään sen bolshevismin estämiseksi. Siihen hän ei osannut vastata.

V.a. Asainhoitaja:

Taavi Pohjanpalo
Taavi Pohjanpalo.

P.S. Selvyden vuoksi lisään, etten "amerikkalaisen lähteeni" kanssa keskustellessani ottanut puheeksi salasähkeessä C20 kerrottua USA:n tarjousta. Kun hänkään ei siitä mitään maininnut, olen varma, ettei State Department ole tiedoittanut asiaa edustustoilleen.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 820.

ASIA: .....

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 19.

V.a. asioinohitaja Pohjampala.

19/4-43.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o 289/71.

SALAINEN.

Lisboassa 19 p. huhtikuuta 1943.

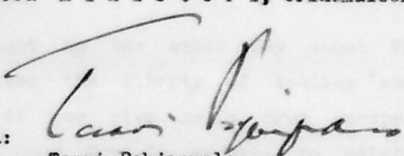
ULKOASIAINMINISTERIÖ		
29/188 Sal. 43		
28/4-43	IS -	LIIT. -
UUSA	OSASTO	ASIA
5	Clö	

Herra M i n i s t e r i,

Lähetän oheisena kunnioittavimmin raporttini n:o 19:
U.S.A. ja Suomi II.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, erinomaisen
kunnioitukseni vakuutus.

V.a.Asiainhoitaja:

Taavi Pohjanpalo.

Herra Ulkoasiainministeri

Henrik R a m s a y,

HELSINKI.

Lisboa SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. ULKOASIAINMINISTERIÖ Salainen.

RAPORTTI n:o 19.

Lisboa ssa 19 p:nä huhti kuuta 1943.

Asia: U.S.A. ja Suomi II.

29/188 Sal. 43
28/4-43

6 -	Linn. -
COAST	ASIA
5	C20

Amerikan tšekiläisen lähetystön lehtibuljettiin sisälsi 17/4 seuraavan uutisen Suomesta:

"At his press conference today (16 April) Secretary Hull was asked whether the Department had any confirmation of Stockholm reports that Germany was bringing pressure on Finland for more active participation in the war. Secretary said he had nothing on that subject."

Tiedoittaessaan ylläolevasta "amerikkalainen lähteeni" kirjoittaa minulle samalla:

"The points which you brought up the other day about Finnish/U.S. relations, I have taken the liberty of sending "home." It would be very helpful if you give me a true perspective from time to time, of your Govt.'s efforts to maintain her democratic freedom, and to pull closer towards the U.S. I shall be glad to point out any such instances."

Viittaa tämän johdosta raporttini n:o 18 toiseen kappaleeseen. Tarjoutunut tilaisuus Washingtonin ruokkimiseksi yrityksillämme on mielestäni sitä arvokkaampi, koska niiden vastaanotto Lisboassa tapahtuu myötämielisimmässä hengessä ja ne saavat täällä siten Amerikan lähetystön tuen.

V.a. Asiainhoitaja:

Taavi Pohjanpalo.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaadustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaadustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 820.

ASIA: _____

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 20.

V. a. asiainhoitaja Pohjanpelto.

29/4-43.

SALAINEN.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Lisboassa 29 p. huhtikuuta 1943.

N:o 302/81.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

30 188 Sal 43

375-43 No - L.H. -

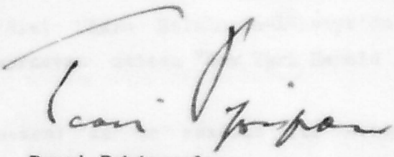
5 C20

Herra M i n i s t e r i,

Oheisen lähetän kunnioittavimmin raporttini n:o 20:
State Department ja Suomi II.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, erinomaisen
kunnioitukseni vakuutus.

V.a.Asiainhoitaja:

Taavi Pohjanpalo.

Herra Ulkoasiainministeri

Henrik R a m s a y,

HELSINKI.

L i s b o a SSA OLEVA LAHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 20.

Lisboa ssa 29 p:nä huhti kuuta 19 43. 30 188 Sal 43

Asia: State Department ja Suomi II.

5/5-43

5 C20

Amerikan tšekäläisen lähetystön lehtibuljettiinissa oli 27/4 seuraava uutinen Suomen/USA:n suhteista:

"When asked to comment on Finnish situation at press conference today (April 26), Secretary (Hull) said he had nothing new in mind today on that subject. Asked if that would apply to reports from Stockholm concerning our alleged peace movement about two weeks ago, Secretary replied in the affirmative."

Saman päivän buljettiin sisälsi USA:n Helsingin-lähetystön henkilökunnan siirtymisestä Tukholmaan seuraavan otteen "New York Herald Tribunesta"

"After hazarding various guesses as to reasons for evacuation, editorial says 'The abrupt evacuation of the American Legation Staff from Helsinki remains a mystery, but an engrossing one.... The interesting point is that, except for the time element, they all really come down to the same thing. Some day the nazis must be and will be flung out of Scandinavia.... Whatever the immediate exciting cause may have been, the evacuation of our Legation Staff can only mean that the northern pressures are rising, the lines are drawing tighter, the issues hitherto evaded are coming closer to the explosion point. There are other evidences in the same sense. The Germans in Norway have been in a mounting fever of activity and tyrannical repression. The Nazis' invasion of Swedish territorial waters and the extreme stiffness with which Sweden has reacted are alike suggestive. They may not mean that anything

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

dramatic is immediately in prospect in the north but they do respect the slowly yet steadily rising tide of allied power, a power which is at once reducing the Germans to greater and greater nervousness, as it threatens from every side of their "Fortress Europe" and giving the free neutrals a greater strength to resist the nazi arrogance!."

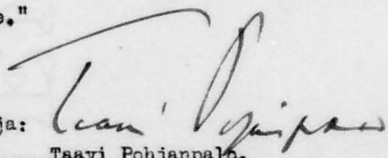
Seuraavana päivänä (28/4) oli jälleen uutinen Suomesta koskien valtiosihteeri Hullin vastausta lehtikonferenssissaan 27/4:

"Replying to correspondent who asked for comment on New York Group called 'American-Finnish Trade Union', which demanded that United States break off relations with Finland, Secretary said he always tried to be as obliging as he could in answering questions but he did not think he could take up phase such as correspondent suggested and deal with it without undertaking to go into all detailed phases of situation which would do everybody more harm than good at present."

"Amerikkalainen lähteeni" kirjoittaa minulle näiden uutisten johdosta m.m.:

"I sincerely hope that some favorable solution to the present difficulties will be worked out between the two countries and naturally look forward to your country's wisdom and foresight. I think this represents the feeling of all Americans who have had so much in common with your democratic-minded people."

V.a. Asiainhoitaja:

Taavi Pohjanpelto.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 820.

ASIA: _____

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 21.

V.a. asiainhoitaja Pohjanpalo.

3/5-48.

SALAINEN.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Lisboassa 3 p. toukokuuta 1943.

N:o 309/33.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
31	188 Sal	43
12/5-43	-	L.H.
5	020	ASA

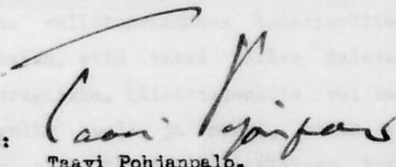
Herra Ministeri,

Lähetän oheisen kunnioittavimmin raporttini n:o 21:

Salazarin puhe.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

V.a.Asiasinhoitaja:

Taavi Pohjanpelto.

Herra Ulkoasiainministeri

Henrik Ramsay,

HELSINKI.

L i s b o a SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 21.

Lisboa ssa 3 p:nä touko kuuta 1943.

31 188 Sal 43

12/5-43

Asia: Salazarin puhe.

5 C 20

Pääministeri Salazar ei, kuten hän itse on sanonut, pidä julkisesta esiintymisestä. Viimeisen suuren puheensa taloudellisesta, poliittisesta ja moraalista puolustautumisesta hän piti muistaakseni viime vuoden kesäkuussa, kunnes hän nyt 27/4 hallitukseen tulonsa (valtiovaraministerinä) 15-vuotispäivänä kääntyi radion välityksellä kansansa puoleen. Mutta Salazarin puheet eivät ole vain harvinaisia, vaan yleismaailmallisesti katsoenkin arvokkaita, ja joskin "man in the street" täällä kysyttäessä vastaa, ettei puhe sisältänyt mitään erikoista, johtuu se vain siitä, että Salazarin korkeatyylinen, aaterikas ja klassillinen esitystapa löytää arvostuksensa vain valistuneimmassa kansainvälisessä kuulijakunnassa. Reunamuistutuksena lisään, että tässä piilee Salazarin ja rahvaan syvemmän yhteisymmärryksen tragiikka. Liioittelematta voi sanoa, että Salazar on uudestisyntyneen Portugalin luoja ja henki, ollen päättään pitempi aikalaisiaan; ja haluamatta olla ilkeä ulkomaalainen tulee vain useasti kysyneeksi, miten tällaisesta henkisestä maasta on versonnut yksilö, joka on luettava aikansa aivan ensimmäisiin valtiomiehiin.

Pitkässä radiopuheessaan Salazar käsitteli kansallisen valtakunnan (kts. raporttiani n:o 11/42) periaatteita ja saavutuksia sekä perinpohjaisemmin selvitteli viimeisten vuosien sisäisiä, taloudellisia ja yhteiskunnallisia uudistuksia. Portugalilainen natsionalismi, hän huomautti, inhoaa valtiososialismia. Kansallinen talous ei ole myöskään välttämättömästi autarkista, eikä toivo eristäytymistä, vaan halua osallistua kansainvälisen tavaravaihdon moninaisuuteen. Kansallinen talous ei lopultakaan halua toimia yksinomaan pääoman hyväksi tai kansallisen työn hyväksi pääomaa tai kansainvälistä osallistumista vastaan. Portugali kuuluu kansoihin, joka on kohdellut vapaamielisimmin ja suurpiirteisimmän ulkoma-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

laisia, jotka niin hyvin lainsäädännössä kuin perinnäistavoissa ovat yhdenvertaisessa asemassa portugalilaisten kanssa. Lojsoalisti on tunnustettava, että edistys Portugalissa ja sen siirtomaissa tärkeältä osaltaan johtuu pääomasta, tekniikasta ja vieraasta aloitekyvystä, nimenomaan englantilaisesta pääomasta. Sisäistä tilannetta koskevien tarkastelujensa päätteeksi Salazar totesi, että vapaamielisyys kansallisen ja kansainvälisen talouden suurena periaatteena on kuollut eikä tule heräämään enää henkiin. Portugali ei halua tietää mitään sosialismista eikä kommunismista, joita vastaan se haluaa taistella korporatiivisella järjestelmällään.

Salazar puuttui sitten uuden valtion ulkopoliittiseen asemaan huomauttaen, että hallitus määritteli nykyisen sodan alussa puolueettomuusasenteensa, joka luonnollisesti ei ole rajatonta puolueettomuutta, sillä ei ole unohdettava yhtäältä kansan arvoa, eikä toisaalta maan korkeampia etuja eikä Englannin allianssin olemassaoloa, jota liittesuhdetta ei haluttu olla tällaisena pimeänä ja vaikeana ajankohtana lojaalisti tunnustamatta. Puolueettomuusasenne oli vaikea, koska Portugalilla oli kullakin taholla ystäviä ja koska taisteluun osallistui maita kuten Englanti ja Brasilia, joihin Portugalia sitoo syvä ystävyys ja poliittiaen toveruuden läheiset suhteet. Puolueettomuus ei ole ylläpidettävissä ponnistuksitta eikä uhritta. Tuhansista vaikeuksista huolimatta Portugalin on kuitenkin onnistunut säilyttää se: Timorin ratkaisematonta tapausta lukuunottamatta Portugalin puolueettomuutta ovat kaikki kunnioittaneet ja Portugalilla puolestaan voi väittää toimineensa sen mukaan. - Ystävyyspolitiikka Espanjan kanssa, mikä sai ilmaisunsa n.k. iberisen blokin muodossa, on merkinnyt Portugalille arvokasta tukea. Sukulaisuussuhde, sisällissodan muistot, yhteisten ja yleisten etujen tietoisuus ja iberisen yhteistyön vastaiset mahdollisuudet maailmassa luovat perustan tälle politiikalle sekä takavat sen loogillisen kehityksen.

Portugalin suhtautumisesta sodanjälkeiseen uudestaanjärjestylyyn maailmassa Salazar lausui, että joskin Portugali on sodan ulkopuolella, ei se voi jäädä välinpitämättömäksi sodan tuloksista, sillä myös sotaan osaanottamattomat maat on vedetty sodan piiriin johtuen sodan laajuudesta, kansainvälisestä solidariteetista ja suurten johtajien aikeista käyttää ajankohtaa reformin toimeenpanemiseksi maailmassa. Tällainen uudistus merkitsee vain erinäisten elämänsääntöjen pystyttämistä kansainväliselle yhteisölle sekä poliittisten ynnä sosiaalisten ajatusten edistämistä, jotka parantaisivat ihmisten elämää ja kansojen hyvinvointia. Uus-

järjestys on odotettavissa ja sodan tulos osoittaa, kuka sen tulee määräämään. Kuten auktoritatiivisista lausunnoista ilmenee, se on vastaanotettava joko hyvällä tai pakolla, joten se koskee joka tapauksessa Portugalia. On luonnollista, että tulevat ratkaisut riippuvat oleellisesti voittajista ynnä rauhanteon hetkellä heidän käytettävissään olevista voimista. Kaikitenkaan tästä syystä, ja koska sota valitettavasti näyttää kestävän vielä kauan, ei kummallakaan puolella ole lausuttu kuin häällyviä mielipiteitä, jotka varovaisuussyistä tai pakosta sivuuttavat tiettyjä pääkohtia. Sen takia, vaikka olisi haluakin, ei uusjärjestelyä käy vielä erittelemisen. Salazar sanoi puolestaan pelkäävänsä, kenties epäoikeutetusti, kolmea tendenssiä uutta järjestystä luotaessa, nimittäin 1) kunnianhimoista pyrkimystä korkeimpaan, s.o. epätodellisen vallitsemiseen suunnitelluissa; 2) elämän kollektivisointia sodan pakotuksesta; 3) taloudellisten näkökohtien valta-asemaa, t.s. täydellistä alistamista talouselämän vaatimuksiin, mikä riistää sivistykseltä suuren ihmisluomuksen lumouksen ja arvon, ja mikä saattaisi mullistaa maailman löytämättä tietä rauhaan.

Oli miten oli, kaiken täytyy Salazarin mukaan pohjautua järjestyksen ja kansainvälisen yhteistyön periaatteisiin. Yleisenä huolena tulee olemaan - lukuunottamatta kommunismia, joka pysyy epäjärjestyksen tekijänä - pitää varalla, ettei voimassaoleva järjestys häiriinny ja että se palautetaan ennalleen siellä, missä se luhistuu. Kysymys on vihan, väkivallan, kurjuuden ja muiden sodan vaikutusten johdosta niin monisäikeinen ja vakava, ettei yksikään järkevä johto maailmassa voi työkennellä jonkun valtion sisäistä organisaatiota vastaan, jos tämä valtio huolehtii omasta järjestyksestään. Vain kommunismi ajattelee tässäkin suhteessa toisin. Se esiintuo kaikkien aikojen vaikeimman ihmiskuntaa koskevan kysymyksen, s.o. kysymyksen ihmisyyden samoin kuin individuaalisen ja yhteiskunnallisen elämän peruskäsitteistä merkiten seuraustensa takia vakavaa vaaraa länsimaitten kristilliselle sivistykselle. Konsanaan ei yhteiskunnallisessa kokeilussa liene määrättyä maailmankatsomusta viety sellaiseen häriimmäisyyteen ja tuskin milloinkaan on tekniikan käyttöön niin täydellisesti alistettu kaikki se, mikä merkitsee inhimilliselle elämälle arvoa, kauneutta ja rikkautta. Kommunismissa saattaa esiintyä kaikki aineellisen edistyksen merkit kuten sotilasmahti, koneet ja kaikenlaiset teollisuudet, mutta se on toteutettavissa vain vapaan hengen sortumisen kustannuksella. Salazar toteaaakin, että missä valtio ja kone hukuttavat ihmisen, siellä ei voi löytyä sijaa inhimilliselle vapau-

delle. Olkoon sodan vaatima solidariteetti mikä tahansa, ei näitä oleellisia kohtia tulisi koskaan unohtaa.

Tarkastellessaan kysymystä, millaiselta välttämättömäksi osoittautuva läheinen yhteistyö kansojen välillä tulee näyttämään, Salazar saanee useitten ihmisten etsivän parannuskeinoa kansojen yläpuolella olevasta, mannermaisesta tai koko maailmaa käsittävästä organisatiosta, koska kerran sodat johtuvat kansojen välisistä riitaisuuksista. Salazar ei halukaan evätä tällaisen kansainvälisen organisation, joka lopullisesti ratkaisee yhteiset kysymykset, välttämättömyyttä. Hän esittää vain henkilökohtaisena vilpittömänä vakaumuksenaan, ettei 20. vuosisadan ihminen ole vielä kykenevä ratkaisemaan koko maailmaa koskevia kysymyksiä muuten kuin vapaitten, riippumattomien ja kansallisten valtioiden olemassaolon välityksellä. Hurmahenkiset intoilijat ja todellisen elämän vaatimuksille vieraat kabinettipoliitikot keksivät kentieä parempia ratkaisuja. Järkevät ihmiset pitävät sitä vastoin kansallista pohjaa yhä edelleen vakavimpana ja vaurattomimpana takeena kansojen välisessä yhteistyössä ja yleisessä hyvinvoinnissa.

Salazarin puheen johdosta on sanottava, että se on sekä rohkea että korrekti. Rohkea siksi, että siinä pelkäämättömästi tuodaan henkilökohtaiset käsitykset ja ihanteet esiin yhtä hyvin kommunismin maailmankatsomusta kuin anglo-amerikkalaista materialistista olojen suunnittelua vastaan. Korrekki se on taasen, koska sen "Neuordnungia" koskevassa osassa puhutaan asioista yleistävästi, eikä siten loukata jotain määrättyä henkilöä tai maata. Samalla tunnustetaan korrektisti liittosuhteen velvoitus. Realistinen on Salazar niinkään, sillä hän ei heittäydy ennenaikaiseen rauhantavoitteluun, kuten kreivi Jordana (vrt. ministeri Winckelmannin raporttia n:o 12), joskin Salazarin tiedetään Lisboan konferenssista olevan valmiin, kun ajankohta on kypsä, tarjoamaan rauhan saavuttamisessa hyviä palveluksiaan.

V.a. Asiainhoitaja:

Taavi Pohjanpalé.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 620.

ASIA: _____

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 22.

V. a. asioinhoitaja Pohjanpalo.

7/6-43.

SALAINEN.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Lisboassa, 7 p. kesäkuuta 1943.

N:o 349/97.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
34/189 Sal		43
16/6-43	40 -	401 -
KYSELY	OSASTO	ASIA
5	CLD	

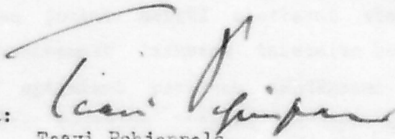
Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavimmin raporttini n:o 22:

Amerikkalaisia mielialoja.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

V.a.Asiahoitaja:

Taavi Pohjanpelto.

Herra Ulkoministeri

Henrik RAMSAY,

Helsinki.

L i s b o a

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

ULKOASIAINMIN

Salainen.

RAPORTTI n:o 22.

Lisboa ssa 7 p:nä kesä kuuta 19 43

34	189	Sal	43
16/6-43			
KYSE	OSASTO	ASIA	
	5	ClO	

Asia: Amerikkalaisia mielialoja.

Suomesta paluuni jälkeen olen tavannut sekä Madridissa että täällä joukon amerikkalaisia diplomaatteja, joiden kanssa käymistäni keskusteluista on syytä panna pari kohtaa paperille.

Katsellessa tilannetta kuluneen vuoden perspektiivissä, ei voi olla kiinnittämättä huomiota, vain siihen, että viime vuotinen voitonusko on muuttunut voitonvarmuudeksi, vaan että jo aletaan spekuloida kysymyksellä, miten pian sota loppuu. Amerikkalaiset tuntuvat elävän suurten tapausten aatossa, joiden tapahtumien jotkut heistä olettavat vievän voittoon vielä kuluvana vuonna. Varovaisemmat laskevat taistelun kestävänsä vielä 15 kuukautta. Amerikkalaisten optimismi perustuu nähdäkseni kolmeen kohtaan. Ensimmäkin sotatarvikkeiden tuotanto USA:ssa on nyt saatu todella vauhtiin, jopa siinä määrin, että joillakin alcuilla ylitetään rohkeat laskelmat. Lentokoneiden tuotanto-luku tulee m.m. tänä vuonna nousemaan 70.000:een. Toiseksi kuljetuskysymystä aletaan pitää ratkaistuna. Tähän mennessä on n. 3 % laivoista upotettu, mutta luku tulee amerikkalaisten mukaan laskemaan uusien menettelytapojen ja laitteiden ansiosta. Kolmanneksi sitä helppoutta, jolla akselijoukot Tunisiassa antautuivat, pidetään cireellisena epämitten suhteen ja rohkaisevana miehityille maille. Muistaakseni kerroin Herra Ulkoasiainministerille Suomessa, että Eisenhowerin päämajassa oli tammi-helmikuussa valmistettu suunnitelmat Tunisian ja Bizertan valtaamiseksi Dünkirchenin vuosipäivänä, mutta vastustuksen yllättävän luhistumisen takia loppu tuli 3 viikkoa aikaisemmin. Puolestani katson amerikkalaisten kiinnittävän liikaa huomiota Tunisian joukkojen antautumiseen, sillä on muistettava, että kuukausia kestänyt häviötään kohti käyvä taistelu El Alameinista lähtien vieraassa maanosassa, vieraassa ilmastossa ja suurta ylivoimaa vastaan ennenpitkää niin ruumiillisesti kuin henkisesti oli laannettava sisukkaim-

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi _____ ministeriölle.

Ei ulkomaadustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaadustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

mankin sotajoukon.

Näin amerikkalaisten strategisen kartan Euroopasta. Siinä oli kolmion sisään asetettu se alue, johon akseli on tungettu. Huipun muodostavat Norja-Suomi ja kannan kärjet Ranska ja Balkani. Itärintamalla oli ympyröillä merkitty kolme kohtaa sekä saksalaisten että venäläisten puolella, joissa voimakkaimmat joukkojen keskitykset tiettävästi ovat. Eräissä keskustelussani Suomessa mainitsin amerikkalaisten johdonmukaisesti noudattamista strategisista päämääristä Euroopan suhteen, joiden mukaan on luotava kolme elimellistä blokkia, jotka yhteistoiminnassa ollen pysyvät pitämään kurissa hyökkäysaikaista pohtivat vallat, joiksi on ajateltu Saksaa ja Venäjää. Ensimmäisen blokin tulisivat muodostamaan Englanti, Hollanti, Norja, Tanska, Ruotsi ja Suomi; toisen Espanja, Portugali, Pohjois-Afrikka ja mahdollisesti Ranska ja Italia; ja kolmannen Kreikka, Turkki, Egypti sekä mahdollisina ehdokkaina Iran ja Irak.

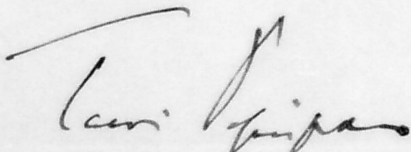
Erittäin huomattavana strategisena voittona pidetään amerikkalaisten keskuudessa sitä, että Turkin, Ruotsin ja Iberian puolueettomuus on pystytty säilyttämään. Kevään mittaan vallinneet epäilyt Saksan toimien suhteen Euroopan lounaiskulmassa ovat nyt kääntyneet vakaukseksi siitä, että Espanjaa ja Portugalia ei uhkaa enää vaara akselin taholta. Omasta takaa tulevat taas anglosaksit kunnioittamaan kertojieni mukaan Espanjalle ja Portugalille antamia lupauksia viime vuoden marraskuulta. Tässä yhteydessä voin kertoa, että akselitaholla jo Suomeen lähtiessäni kerrottiin varmana, että parhaillaan käytäisiin USA:n ja Portugalin välillä neuvotteluja erinäisten Azorien saarten luovuttamisesta tukikohdiksi USA:lle. Tämä on uusiutuva huhu, johon en usko. Tiedustin asiaa suoraan USA:n lähetystössä, mutta sain - tietenkin - kieltävän vastauksen.

Suhteistaan Venäjään amerikkalaiset huomauttavat, että heidän asemansa on voimistumassa. Siihen ovat vaikuttaneet taistelut Tunisiassa sekä Venäjän kasvava avuntarve. Tällä seikalla saattaa käsittääkseni olla merkitystä suhteittemme säilymiselle USA:n kanssa, sillä amerikkalaisten taholla ei kielletä, etteikö painostusta harjoitettaisi Venäjän taholta. Vasta kun toinen rintama Euroopassa on avattu, pääsevät anglosaksit lopullisesti Venäjän painostuksesta. Myös silloin vasta voidaan Venäjältä vaatia tietoja pyrintöjensä suhteen länsirajallaan. Amerikkalaiset lisäisivät, että Venäjä tulee sodan jälkeen olemaan paljon heikompi kuin yleensä luullaan, sillä siinä määrin se on jo riippuvainen lend and lease'ista.

Kuulin vielä, että Amerikan politiikka on muodostumassa konservatiivisemmaksi, mikä voi vähitellen tulla näkyviin myös State Departmentin ajamassa ulkopoliitikassa. Tämä Department on kuulemma aina ollut perussävyiltään konservatiivinen, mutta on sen täytynyt soveltaa menettelytapansa ajan virtausten mukaan. Neuvostoystävällisimpiä USA:ssa ovat liberalistiset piirit, joihin kuuluvaksi minulle nimettiin Wallace. Valtaosa lehdistöä on myös ihmeteltävän vastaanottavainen neuvostopropagandalle syistä, jota pitemmällä tähtäimellä ajattelevien tšekkiläisten amerikkalaisten diplomaattien on vaikeata käsittää.

Mitä Suomeen tulee, ei täällä olla sen suhteen tietenkään yksityiskohtaisesti informoituja, mutta nimenomaan on USA:n lähetystössä kiinnitetty huomiota siihen, että Suomesta ei ole sille kotoa päin annettu toukokuun alusta lukien mitään tietoja. "No news is good news", mutta silti ei suhteittemme säilymiseen nähdän katsota voitavan olla optimistisia.

V.a. Asiainhoitaja:

Taavi Pohjanpalo.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 420.

ASIA: _____

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 23.

V. a. Asiamies Pohjanpelto.

28/6-43.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Lisboassa 10 p. heinäkuuta 1943.

N:o 404/116

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
38 / 189 Sal. 43		
22/7-43	No -	Litt. -
RYHMÄ	CSASTO	ASIA
5	C20	

Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavimmin raporttini n:o 23:

Keskustelu Amerikan sotilasasiamiehen kanssa.

Vastanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

V.a.Asiainhoitaja:

Taavi Pohjanpalo
Taavi Pohjanpalo.

Herra Ulkoasiainministeri

Henrik Ramsay,

HELSINKI.

L i s b o a

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 23

Lisboa ssa 28 p:nä kesä kuuta 1943

ULKOASIAINMINISTERIÖ

38/189 Sal 43

Asia: Keskustelu Amerikan sotilasasiamiehen kanssa.

22/7-43	No -	Luok -
5	C3470	ASIA
	C20	

Ensimmäisen kerran kuulin tänään virallisessa asemassa olevan amerikkalaisen lausuvan, että Suomen ei tule tehdä erikoisrauhaa Venäjän kanssa, koska se ei ole liittoutuneitten etujen mukaista. Eversti Solborgin mielestä Suomen tämän hetken tärkein tehtävä on ylläpitää voimakasta armeijaa sekä hyviä suhteita U.S.A:han. Kun liittoutuneet tulevat Norjaan, hän sanoi, koittaa Suomen hetki.

Eversti Solborg, joka tällä kertaa sangen suorasukaisesti esitti mielipiteitään, sanoi puhuvansa ei Amerikan sotilasasiamiehenä, vaan puol-eurooppalaisena, jollaiseksi itsensä tuntee, sekä henkilönä, joka Euroopassa toimineena on perehtynyt mannermaan kysymyksiin.

Kun kysyin häneltä, pitikö hän sitten liittoutuneitten tuloa Norjaan varmana, hän vakuutti niin olevan sekä lisäksi, että mairinnousu tapahtuisi useammassa paikassa. Suomen kohtalon hän sanoi olevan kiedotun (wrapped up) liittoutuneitten kohtaloon ja kun amerikkalaisten voitonvarmuuden sodan suhteen tuntemme, oli luonnollisena seurauksena, että hän piti asemaamme ei vain turvattuna, vaan että säilyisimme alueellisesti koskemattomana. Ajatustaan jatkaen hän huomautti, että jos Saksa olisi saavuttanut johtoaseman Euroopassa, olisi sitä ylläpidetty pistimien avulla, jolloin Suomenkaan asema ei olisi tullut lainkaan sellaiseksi kuin mikä asianlaita tulee olemaan liittoutuneitten voittaessa. Saksan hallitsevaa asemaa vastaan Euroopassa ei hänen mielestään U.S.A:lla olisi ollut mitään vastaan, jos se olisi rajoittunut tieteen, taiteen ja kaupan alalle, mutta kun natsismi pyrkii sotilaalliseen ja poliittiseen ~~hämmentämään~~ ^{hämmentämään}, on Saksa kukistettava. Ellei voittoa saavuteta tänä vuonna, on se ensi vuonna varma.

Saksan ja Venäjän rauhanhuhujen johdosta eversti Solborg huomautti, että "most significant" on, lyövätkö nämä kaksi suurvaltaa toi-

JAKELUOHJE:

Punakolmio-jakelu.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

silleen kättä. Vaara on yhtä suuri liittoutuneille kuin Suomelle. Venäjällä toimineena hän sanoi, ettei hänellä ole alunperin ollut minkäänlaisia illusiooneja Venäjän suhteen. Marraskuussa 41 hän yleisesikuntansa pyynnöstä laati Venäjästä selonteon, jossa päätyi tulokseen, että ennen tämän sodan päättymistä Venäjä ystävystyisi Saksan kanssa. Silloin ei siihen Washingtonissa uskottu, mutta nykyään suhtaudutaan Venäjän sodassa ^{mukana} pysymiseen skeptillisemmin. Venäjän valinta tulee riippumaan siitä, laskeeko se Saksan - Venäjän - Japanin pystyvän voittamaan sodan sekä siten saavuttamaan alueisäystä naapureittensa kustannuksella, johon Venäjä pyrkii. Vastenmielisyytensä Saksaa kohtaan eversti Solborg katsoi Venäjän kyllä pystyvän voittamaan, sillä tapahtunut ihmishenkien menetys ei Venäjällemerkitse suuria ja kostonhalunsakin se pystyy etujensa kyseessä ollessa nielaisemaan.

Eversti Solborg vastasi kysymykseeni myöntävästi, ettei liittoutuneilla ole yhteistyön hataruuden vuoksi varmoja tietoja Venäjän sotapotentsiaalista. Silti ei toistaiseksi ole ollut syytä ruveta jarruttamaan Venäjän avustamista lend and lease-järjestelmän puitteissa.

Itärintamalla puhuteltavani sanoi tilanteen muodostuneen stalemate'iksi. Saksa ei hyökkää, koska se tietää, ettei se pysty Venäjää voittamaan ja koska sen on oltava varuillaan toisen rintaman takia, Venäjä puolestaan ei pysty tunkeutumaan yksin Saksaan, joten se ryhtyy yleiseen hyökkäykseen vain toisen rintaman avauksen yhteydessä.

Katsen olevan syytä tässä yhteydessä mainita, että eversti Solborg palasi 25/6 pohjois-Afrikasta takaisin lähes viikon odotettua aikaisemmin, koska Madridin sotilasasiamies eversti Hohenthal lensi juuri tätä kautta neuvottelemaan Washingtoniin, eikä katsottu olevan paikallaan, että molemmat sotilasasiamiehet ovat yhtä aikaa asemapaikoistaan poissa. Kun eversti Hohenthal oli kenraali Eisenhowerin kanssa pohjois-Afrikan mairinnousun pääsuunnittelijoita saapuen Lisboaan lokakuussa 1942, on johtopäätöksen veto lähellä, että jotain tärkeämpää kuin nykyiset lentopommitukset, on Välimeren piirissä tekeillä.

V.a. Asiainhoitaja:

Taavi Pohjanpalo
Taavi Pohjanpalo.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 620.

ASIA: _____

Polittisia tietoja.

_____

_____

Aselake

Kyo (pal. joi)

Luottamuksellinen

L i s b o a SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

KIRJELMÄ n:o 866/211

4 185 Sal 43

Lisboa SSA 31 P:NÄ joulukuuta 19 42

11/1-43

VIITTAUS: N

P:NÄ KUUTA 19 P:TTY n:o

F Cl

VIITTAUS D. U. M. / 19

Ulkosainministeriö LLE

ASIA: Poliittisia tietoja I/42.

Marokko. Alkuasukasten ja amerikkalaisten miehitysjoukkojen välien väitettiin kiristyneen jopa siinä määrin, että alkuasukkaat suunnittelisivat kapinayritystä. Tyytymättömyyttä on herättänyt ennenkaikkea juutalaisten vapauttaminen, joita alkuasukkaat vihaavat, alkuasukkaitten joukottainen eroittaminen sisäisen hallinnon eri virkapaikoilta, alkuasukasten ampumisen (yli 100 henkeä) sekä lopuksi elintason tavaton kohoaminen amerikkalaisten runsaiden varojen johdosta.

Amerikka ja rauha. Useammaltakin akselille vihamieliseltä taholta on täällä kuulunut tietoja, joiden mukaan Amerikka, sen jälkeen kuin se on varmantanut jalansijansa Afrikassa, jossa yhteydessä puhutaan myös Smutsin neuvotteluista amerikkalaisten kanssa, olisi valmis rauhantekoon akselin kanssa. Amerikan ei sanota mielellään näkevän Euroopan bolshevisoitumista ja taloudellista tuhoutumista, vaan pitäisi se Saksan johdolla elävää Eurooppaa välttämättömyytensä. - Puolestani suhtaudun näihin tietoihin suurimmalla reservatiolla.

Ranskan lähetystö Buenos Airesissa ja Lisboassa. Ranskan entinen tšekäläinen lähettiläs Gentil, joka, kuten olen raportoinut, joku aika sitten nimitettiin Ranskan suurlähettilääksi Buenos Airesiin sen jälkeen kuin englantilaiset olivat nimenomaan taanneet hänelle safe conductin, istuu Vichystä palattuaan nyt neljättä viikkoa Lisboassa lähtölupaa odotellen, jonka englantilaiset peruuttivatkin Ranskan tunnettujen tapausten jälkeen. Ilmeinen tarkoitus on estää Vichylle lojaaliksi katsotun miehen pääsyä Buenos Airesiin etenkin nyt, kun koko sikkäläisen Ranskan suurlähetystön henkilökunta on asettunut dissidentien puolelle.

Ranskan Lisboan-asiainhoitaja kertoi minulle luottamuksellisesti noin viikko sitten, että hän henkilökuntineen on "odottavalla

kannalla. "Toisin sanoen he tulevat pysymään lojaaleina Vichylle niin kauan kuin voivat katsoa sen olevan hallituksen, joka voi jakaa ohjeita. Mutta jos sen nykyistä statusta edelleen tyydytetään, tulee asiainhoitaja apulaisineen harkitsemaan suhtautumista uuden tilanteen valossa. Lisäksi hän mainitsi tšekäläisten englantilaisten taholta tehdyn melko epäkonkreettisia esityksiä toiseen leiriin siirtymisestä.

Sotilasasiamies Washingtoniin. Ministeriön salasähkeen johdosta kävin 29/12 Amerikan tšekäläisessä lähetystössä asianomaisen virkamiehen luona tiedustamassa, mitä mahdollisuuksia oli lähettää uusi sotilasasiamiehemme Clipperillä USA:han. Samalla mainitsin englantilaisten antaneen safe conductin ehdoin, että matkapäivä, -reitti ja -tapa etukäteen ilmoitetaan. Oli mielenkiintoista nykyvaiheessa todeta, että puhuteltavani muitta mutkitta lupasi sotilasasiamiehelleme etuoikeutetun paikan Clipperissä. Läsnäollessani hän soitti Englannin suurlähetystön sotilasasiamiehelle ja jollekin virkamiehelle tiedustellen, olivatko jo kuulleet safe conductista, mikä ei ollut asianlaista. Tähän hän huomautti kohteliaan päättävästi tiedoksi, että Amerikan lähetystö myöntää Suomen viralliselle edustajalle lähiaikoina prioriteetin Clipperillä sekä pyytää Englannin suurlähetystöä pitämään huolen siitä, että safe conduct on kunnossa. Puhelimen toisessa päässä englantilainen ei pannut vastaan.

V.a, Asiainhoitaja:

Teori Järven

Pol. (op. alku) Luottamuksellinen

Lisboa SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. 4/185 S. 43

KIRJELMÄ nro 866/211

Lisboa SSA 31 P.NÄ joulukuuta 1942

VIITTAUS: N

P.NÄ KUUTA 19 P.TTY nro

VIITTAUS D.U.M. 19

Ulkosivaministeriö LLE

ASIA: Poliittisia tietoja I/4.

Marokko. Alkuasukasten ja amerikkalaisten miehitysjoukkojen välien viite-
tään kiristyneen jopa siinä määrin, että alkuasukkaat suunnittelisivat
kapinayritystä. Tyytymättömyyttä on herättänyt ennenkaikkea juutalaisten
vapauttaminen, joita alkuasukkaat vihaavat, alkuasukkaitten joukottainen
eroittaminen sisäisen hallinnon eri virkapaikoilta, alkuasukasten ampumi-
nen (yli 100 henkeä) sekä lopuksi elintason tavaton kohoaminen amerikka-
laisten runsaiden varojen johdosta.

Amerikka ja rauha. Useammaltakin akselille vihaisilmaisit tunteita on tällä-
kin kuulunut tietoja, joiden mukaan Amerikka, sen jälkeen kuin se on
varmentanut jalansijansa Afrikassa, jossa yhteydessä puhutaan myös Smutsin
neuvotteluista amerikkalaisten kanssa, olisi valmis rauhautekseen akselin
kanssa. Amerikan ei sanota mielellään näkevän Euroopan bolshevisoitumise-
tä ja taloudellista tuhoutumista, vaan pitäisi se Saksan johdolla elä-
vää Eurooppaa välttämättömyytenä. Puolestani suuntaudun näihin tietoihin
suurimmalla reservatiolla.

Ranskan lähetystö Buenos Airesissa ja Lisboassa. Ranskan entinen täkäläi-
nen lähettiläs Gentil, joka, kuten olen raportoinut, joku aika sitten
nimitettiin Ranskan suurlähettilääksi Buenos Airesiin sen jälkeen kuin
englantilaiset olivat nimenomaan taanneet hänelle safe conductin, istuu
Vichystä palattuana nyt neljäntä viikkoa Lisboassa lähtölupaa odotellessa,
jonka englantilaiset peruuttivatkin Ranskan tunnettujen t-pausten jälkeen.
Ilmeinen tarkoitus on estää Vichylle lojaaliksi katsotun miehen pääsyä
Buenos Airesiin etenkin nyt, kun koko siviilisen Ranskan suurlähetystön
henkilökunta on asettunut dissidentien puolelle.

Ranskan Lisboan-asiahoitaja kertoi minulle luottamukselli-
sesti noin viikko sitten, että hän henkilökuntineen on "odottavalla

kannalla. "Toisin sancen he tulevat pysymään lojaleina Vichyllie niin kauan kuin voivat katsoa sen olevan hallituksen, joka voi jakaa ohjeita. Mutta jos sen nykyistä statusta edelleen tyypistetään, tulee asiainhoitaja apulaisineen harkitsemaan suhtautumista uuden tilanteen valossa. Lisäksi hän mainitsi tšekäläisten englantilaisten taholta tehdyn melko epäkonkreettisia esityksiä toiseen leiriin siirtymisestä.

Sotilasasiamies Washingtoniin. Ministeriön salasesäkkeen johdosta kävin 29/12 Amerikan tšekäläisessä lähetystössä asianomaisen virkamiehen luona tiedustamassa, mitä mahdollisuuksia oli lähettää uusi sotilasasiamiehemme Clipperillä USA:han. Samalla mainitsin englantilaisten antaneen safe conductin ehdoin, että matkapäivä, -reitti ja -tapa etukäteen ilmoitetaan. Oli mielenkiintoista nykyvaiheessa todeta, että puhuteltavani muuta mutkitta lupasi sotilasasiamiehellemme etucikeutetun paikan Clipperissä. Länhollessani hän soitti Englannin suurilähetystön sotilasasiamiehelle ja jollekin virkamiehelle tiedustellen, olivatko jo kuulleet safe conductista, mikä ei ollut asianlaista. Tähän hän huomautti kohteliaan päättävästi tiedoksi, että Amerikan lähetystö myöntää Suomen viralliselle edustajalle lähiaikoina prioriteetin Clipperillä sekä pyytää Englannin suurilähetystön pitämään huolen siitä, että safe conduct on kunnossa. Puhelimen toisessa päässä englantilainen ei pannut vastaan.

V.a. Asiainhoitaja: Taavi Pohjanpalo.

Kp Pol. os. 6.02.6. Salainen.

27 188 Sal. 343

Lisboa SSA OLEVA LÄHETYS *2/4/43* - - -

KIRJELMÄ n:o 275/63

Lisboa SSA 8 P.NÄ huhti KUUTA 19 *5. 820.* 43.

VIITTAUS: Ulkoasiainministeriö N

24 P.NÄ maalis KUUTA 19 43 P.TTY S.sähke n:o 22

VIITTAUS D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Poliittisia tietoja n:o 2/43.

Seppälä

Raporttini n:o 13 jälkeen ei State Department ole Suomesta tiedoittanut alaisilleen edustustoille kuin seuraavan huhtikuun 2 päivästä olevan uutisen:

"Asked if there were any plan for Mr. Schoenfeld to return to Finland, the secretary replied he could not announce any just at the moment."

V.a. Asiamiehittäjä:

Taan. Piipura
Taavi Pohjanpalo.

ab
x) Ei saapunut vielä.
SALAINEN.

L i s b o a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

KIRJELMÄ n:o 65/19

13 / 186 Sal 43

Lisboa S S A 2 P: N Ä helmi KUUTA 19 43.

15/2 - 43

VIITTAUS: ..... N

P: N Ä KUUTA 19 P: T T Y n:o

5. 620

VIITTAUS D. U. M. / 19

Ulkoasiainministeriö LLE

ASIA: Poliittisia tietoja n:o 1/43.

Kuubishev
Raporttini n:o 5, 1/2-43, lisäksi tiedoitan alempana muutamia ministeri Wodianerin koskettelemia kohtia;

1. Helmikuussa 1942 raporttoi ministeri Wodianer Kuibishevinkin kautta tulleiden tietojen nojalla Budapestiin, että Uralin seutuilla harjoitettiin 100 verestä divisioonaa nykyistä talviyhökkäystä varten. Näitä divisiooneja ei missään tapauksessa olisi lähetetty ennen talven tuloa rintamalle.

2. Venäläisillä on ministeri Wodianerin tietojen mukaan kaikista reserveistään vielä 60 % käyttämättä.

3. Sodan päättymistä ei ministeri Wodianer odota kuin v. 1945. Mahinnousu Eurooppaan ei tapahdu Italian kautta, vaan todennäköisemmin joko Turkitse tai Pyreneitten niemimaalta.

4. U.S.A. ymmärtää paremmin bolshevismin edustaman vaaran kuin Englanti, joka ei käsitä, että erikoisrauha Unkarin tai Rumanian kanssa ei lopultakaan palvelisi Englannin omia intressejä.

5. Suomen ulkopolitiikan viisaus ja miehikkyys on viime aikoina käynyt ilmi, kun se ei ole katkaissut välejänsä U.S.A:n kanssa, kuten muut Saksan liittolaisvallat.

6. Lisboassa kulkee itsepintaisia huhuja, joiden mukaan Mussolini olisi vakavasti sairas. Aiheena sanotaan olevan vatsasyövän, joka ei ole leikattavissa. Lääkärrien, joiden joukossa pitäisi olla salaisiakin, sanotaan laskevan, että Mussolini voisi elää korkeintaan 6 kuukautta.

V.a. Asiainhoitaja:

Taavi Pohjanpalo
Taavi Pohjanpalo.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: 820.

ASIA: _____

Lisboassa olevan lähetystön raportti n:o 23.

V. a. Asiantuntija Pohjanpelto.

28/6-43.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Lisboassa 10 p. heinäkuuta 1943.

N:o 404/116

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
38/189 Sal. 43		
22/7-43	No -	Lini. -
RYHMÄ	CSAATO	ASIA
5	C20	

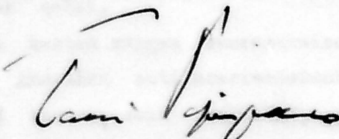
Herra Ministeri,

Lähetän oheisena kunnioittavimmin raporttini n:o 23:

Keskustelu Amerikan sotilasasiamiehen kanssa.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

V.a.Asiainhoitaja:

Taavi Pohjanpalo.

Herra Ulkoasiainministeri

Henrik Ramsay,

HELSINKI.

L i s b o a

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 23

Lisboa ssa 28 p:nä kesä kuuta 1943

ULKOASIAINMINISTERIÖ

38/189 Sal 43

22/7-43	NO -	LIIT -
ASIA	OSASTO	ASIA
5	C 20	

Asia: Keskustelu Amerikan sotilasasiamiehen kanssa.

Ensimmäisen kerran kuulin tänään virallisessa asemassa olevan amerikkalaisen lausuvan, että Suomen ei tule tehdä erikoisrauhaa Venäjän kanssa, koska se ei ole liittoutuneitten etujen mukaista. Eversti Solborgin mielestä Suomen tämän hetken tärkein tehtävä on ylläpitää voimakasta armeijaa sekä hyviä suhteita U.S.A:han. Kun liittoutuneet tulevat Norjaan, hän sanoi, koittaa Suomen hetki.

Eversti Solborg, joka tällä kertaa sangen suorasukaisesti esitti mielipiteitään, sanoi puhuvansa ei Amerikan sotilasasiamiehenä, vaan puol-eurooppalaisena, jollaiseksi itsensä tuntee, sekä henkilönä, joka Euroopassa toimineena on perehtynyt mannermaan kysymyksiin.

Kun kysyin häneltä, pitikö hän sitten liittoutuneitten tuloa Norjaan varmana, hän vakuutti niin olevan sekä lisäksi, että mairinnousu tapahtuisi useammassa paikassa. Suomen kohtalon hän sanoi olevan kiedotun (wrapped up) liittoutuneitten kohtaloon ja kun amerikkalaisten voitonvarmuuden sodan suhteen tunnemme, oli luonnollisena seurauksena, että hän piti asemaamme ei vain turvattuna, vaan että säilyisimme alueellisesti koskemattomana. Ajatustaan jatkaen hän huomautti, että jos Saksa olisi saavuttanut johtoaseman Euroopassa, olisi sitä ylläpidetty pistimien avulla, jolloin Suomenkaan asema ei olisi tullut lainkaan sellaiseksi kuin mikä asianlaite tulee olemaan liittoutuneitten voittaessa. Saksan hallitsevaa asemaa vastaan Euroopassa ei hänen mielestään U.S.A:lla olisi ollut mitään vastaan, jos se olisi rajcittunut tieteen, taiteen ja kaupan alalle, mutta kun natsismi pyrkii sotilaalliseen ja poliittiseen heimonlaan, on Saksa kukistettava. Ellei voittoa saavuteta tänä vuonna, on se enci vuonna varma.

Saksan ja Venäjän rauhanhuhujen johdosta eversti Solborg huomautti, että "most significant" on, lyövätkö nämä kaksi suurvaltaa toi-

JAKELUOHJE:

Punakolmio-jakelu.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

silleen kättä. Vaara on yhtä suuri liittoutuneille kuin Suomelle. Venäjällä toimineena hän sanoi, ettei hänellä ole alunperin ollut minkäänlaisia illusiooneja Venäjän suhteen. Marraskuussa -41 hän yleisesikuntansa pyynnöstä laati Venäjästä selonteon, jossa päättyi tulokseen, että ennen tämän sodan päättymistä Venäjä ystävystyisi Saksan kansaa. Silloin ei siihen Washingtonissa uskottu, mutta nykyään suhtaudutaan Venäjän sodassa ^{mukana} pysymiseen skeptillisemmin. Venäjän valinta tulee riippumaan siitä, laskeeko se Saksan - Venäjän - Japanin pystyvän voittamaan sodan sekä siten saavuttamaan aluelisäystä naapureittensa kustannuksella, johon Venäjä pyrkii. Vastenmielisyytensä Saksaa kohtaan eversti Solborg katsoi Venäjän kyllä pystyvän voittamaan, sillä tapahtunut ihmishenkien menetyt ei Venäjälle merkitse suuria ja kostonhalunsakin se pystyy etujensa kyseessä ollessa nielaisemaan.

Eversti Solborg vastasi kysymykseeni myöntävästi, ettei liittoutuneilla ole yhteistyön hataruuden vuoksi varmoja tietoja Venäjän sotapotentsiaalista. Silti ei toistaiseksi ole ollut syytä ruveta jarruttamaan Venäjän avustamista lend and lease-järjestelmän puitteissa.

Itärintamalla puhuteltavani sanoi tilanteen muodostuneen stalemate'iksi. Saksa ei hyökkää, koska se tietää, ettei se pysty Venäjää voittamaan ja koska sen on oltava varuillaan toisen rintaman takia, Venäjä puolestaan ei pysty tunkeutumaan yksin Saksaan, joten se ryhtyy yleiseen hyökkäykseen vain toisen rintaman avauksen yhteydessä.

Katson olevan syytä tässä yhteydessä mainita, että eversti Solborg palasi 25/6 pohjois-Afrikasta takaisin lähes viikon odotettua aikaisemmin, koska Madridin sotilasasiames eversti Hohenthal lensi juurita tätä kautta neuvottelemaan Washingtoniin, eikä katsottu olevan paikallaan, että molemmat sotilasasiamiehet ovat yhtä aikaa asemapaikoistaan poissa. Kun eversti Hohenthal oli kenraali Eisenhowerin kanssa pohjois-Afrikan maihinnousun pääsuunnittelijoita saapuen Lisboaan lokakuussa 1942, on johtopäätöksen veto lähellä, että jotain tärkeämpää kuin nykyiset lentopommitukset, on Välimeren piirissä tekeillä.

V.a. Asiainhoitaja:

Taavi Pohjanpalo
Taavi Pohjanpalo.